

Makale Geliş | Received: 26.04.2024
Makale Kabul | Accepted: 14.08.2024
Yayın Tarihi | Publication Date: 30.09.2024
DOI: 10.20981/kaygi.1473873

Sema CEVİRİCİ ATILLA

Dr. Arş. Gör. | Res. Assist. Dr.
Pamukkale Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Denizli, TR.
Pamukkale University, Faculty of Theology, Programme In Philosophy And Religious Studies, Denizli, TR.
ORCID: 0000-0002-9442-3375
cevircisema@gmail.com

Zayıf Düşünce ve Etki Alanı Üzerine Bir Analiz

Öz: Bu çalışma metafiziksel düşüncedeki varlık ve hakikate dair mutlak bilgi iddialarına yönelik eleştiriler sonucunda gündeme gelen zayıf düşünce (*weak thought – il pensiore debole*) kavramını ve bunun felsefe, politika ve teolojideki etkilerini ele almaktadır. Bu kapsamda metafiziksel düşünceye yönelik yürütülen bu eleştirilerin hangi saiklerle yapıldığı ve nasıl bir dönüşüme yol açtığı analiz edilecektir. Çalışmamız Gianni Vattimo tarafından gündeme getirilen zayıf düşünce kavramından hareket edecek ancak etki alanını daha geniş bir perspektiften ele alacaktır. Bu kapsamda ilk olarak epistemolojiye dair meseleler ele alınacak akabinde ise etik-politik meselelerle ilişkili olarak ontolojiye dair sorunlar tartışılacak ve son olarak teolojinin zayıflatılmasının ne anlam ifade ettiği üzerinde durulacaktır. Bu çerçevede makale, zayıf düşüncenin etki alanını epistemoloji, ontoloji ve teoloji olmak üzere üç alanda ele alarak bunları birbirleri ile ilişki içerisinde incelemekte ve zayıf düşüncenin ortaya çıkardığı sorunlara ve sunduğu imkanlara dikkat çekmektedir.
Anahtar Kelimeler: Zayıf Düşünce, Epistemoloji, Ontoloji, Teoloji, Gianni Vattimo, John D. Caputo

An Analysis of Weak Thought and Its Domain

Abstract: This essay deals with the concept of weak thought, which came to the fore as a result of criticisms of absolute knowledge claims about being and truth in metaphysical thought, and its effects in philosophy and theology. In this context, the motivations behind these criticisms of metaphysical thought and what kind of transformation they led to in thought will be analyzed. This study will start from the concept of weak thought brought forward by Gianni Vattimo, but will analyze its impact from a broader perspective. In this context, first the issues related to epistemology will be discussed, then the problems related to ontology will be discussed in relation to ethical-political issues, and finally, what the weakening of theology means will be emphasized. In this context, the study examines the impact of weak thinking in three areas: epistemology, ontology and theology, examines them in relation to each other, and focuses on the problems posed by weak thinking and the opportunities it offers.

Keywords: Weak Thought, Epistemology, Ontology, Theology, Gianni Vattimo, John D. Caputo

Giriş

Metafiziksel düşünce boyunca, hakikat bir bilme eylemi olarak özne ile nesne arasındaki veya varlık ile düşünce arasındaki bir mütekabiliyet ile ilişkisi bağlamında düşünülmüştür. Çağdaş düşünceyle birlikte bu bilme edimi eleştiriye açılmış, öznenin nesneyi tam bir mütekabiliyet içerisinde bilemeyeceği, bu bilme ediminin birtakım faktörlerin etkisinde olduğu gerçeği dile getirilmiştir. Bilme edimi, öznenin epistemik imkanları muvacehesinde bir temsil etme eylemine indirgenemeyecek kompleks bir edim olarak düşünülmüştür. Öncelikle Kant'la birlikte aklın kompartmanlara ayrılarak, insanın epistemik güçlerinin tartışıldığı, bilginin inşai karakterinin açığa çıkması, insan zihninin tarihsel oluşu ve dolayısıyla da bilginin mutlak ve evrensel olmaktan ziyade tarihselliğine vurgu yapılması, varlık yerine oluş fikrinin öne çıkışı ve bu nedenle bilginin oluş halindeki bir düzlemde mutlak bir biçimde sunulamayacağı gerçeği, metafiziksel düşüncenin varlık ve hakikat kavrayışına yönelik eleştirilerin ilk izleri olarak görülebilir. Nitekim bu eleştirilerle açığa çıkan husus, varlık ve hakikate dair epistemik bilgi iddialarının zaman ve mekândan yalıtık bir biçimde gerçekleşmediği, bilme ediminin özne ile nesne arasındaki epistemik bir ilişkiden ziyade, özne boyutunun baskın bir biçimde nesnenin alımlanış mantığını belirleme çabası ile ilişkili olduğudur. Nitekim çağdaş düşüncede ifade edildiği üzere mutlak, evrensel ve tarih-üstü olduğu iddia edilen epistemik bilgi iddialarının aslında bağlamsallık, tarihsellik, olumsuzluk içerisinde vücut bulduğu ve iktidar-güç ilişkilerinden ayrı düşünülemeyeceğidir. Mutlak ve nesnel olduğu varsayılan söz konusu epistemik bilgi iddialarının bu olumsuzluk ve bağlamsallık boyutunun göz ardı edilmesi, bu iddialardaki politik arka planı da gizlemiştir.

Metafiziksel düşünceden modern epistemolojik dönüşüme değin logos-merkezci bir düşünme ekseninde varlık ve hakikatin düşünce konusu kılınarak, akla indirgenmiş karakteri ve buna bağlı olarak ortaya konulan özcü, temelci ve logos-merkezci hakikat iddiaları ise sadece epistemik bir tutum olmakla kalmayıp etik ve politik düşüncenin de çerçevesini ve içeriğini belirlemiş ve bu alanlara dair ciddi

sorgulamaların da yapılmasına zemin hazırlamıştır. Metafiziksel düşüncenin özdeşlik, aynılık, bütünlük gibi söylemler yoluyla fark'ı felsefi düşünceden dışlaması ve fark üzerinde epistemik ve buna bağlı olarak etik-politik şiddete vücut verdiğine dikkat çekilmiş ve bu şiddet çağdaş düşünürlerin felsefi sistemleri içerisinde muhtelif şekillerde açığa vurulmuştur. Nietzsche'nin metafiziksel düşünceyi, varlık lehine oluşun değersizleştirilmesi olarak ifadesi, Heidegger'in varolanlar lehine Varlık'ın unutulmuş tarihi olarak ele alması, Foucault'un söylem-bilgi ve iktidar analizleri ışığında benzer eleştiriler getirmesi, Levinas'ın metafiziğin ötekine yönelik ontolojik emperyalizmi vücuda getirdiğini söylemesi, Derrida'nın kararverilemezlik nosyonu ile mutlak anlam ve hakikatin dolayısıyla metafiziğin şiddetini ifşa etmesi, Deleuze'un aşkınlık darbeleri, dikey düşünce kavramlarıyla ortaya koyduğu eleştirileri, aslında klasik düşünceden itibaren süregelen metafiziksel ve ona içkin hümanistik düşünme ve anlama mantığını farklı yönlerden, aynı amaç ve kaygıyla yapı sökümü uğratan bir boyuta sahiptir.

Metafiziksel düşüncenin varlık ve hakikate dair bu güçlü iddiaları ortaya çıkardığı problemler sebebiyle ciddi bir eleştiri atmosferine sokulmuş en nihayetinde ise zayıflatılma yoluna gidilmiştir. Varlık, Hakikat, Tanrı gibi güçlü temellerin artık zayıflık fikri ile ilişkili bir biçimde düşünülmesi felsefi düşüncenin kanıtlayıcı olmaktan ziyade yorumlayıcı yönünü ön plana çıkarmıştır. Yorumlamaya yönelik bu yönelim felsefi düşüncenin sabit hakikatler etrafında dondurulmasının önüne geçen ve de etik-politik meselelerde güçlü yapılar lehine zayıfları (baskılanan farklılıkları) öne çıkaran bir adalet ve özgürleşme meselesini gündemine almaktadır. Teoloji söz konusu olduğunda ise adaletsizlik ve kötülük karşısında sorumluluğu büyük bir ötekine (Tanrı'ya) yüklemek yerine insana sorumluluk veren ve bir anlamda onu riske sokan bir durum söz konusu olmaktadır. Burada zayıf düşünce fikri hem epistemolojik olarak güçlü temellerin olumsuzlaşması hem etik-politik olarak farklılıklar-zayıflar üzerindeki baskı ve otoriteyi ifşa etmesi hem de mutlak güç olarak düşünölegelen Tanrı'ya değil bilakis insana sorumluluğu yüklemesi bağlamında düşünüldüğünde bir kaygının sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Bunun yanısıra zayıf düşünce fikri bir yandan modern kesinlik fikriyle vücut bulan otoriter ve baskıcı yönü hedef alırken bir yönüyle de zayıf teoloji bağlamında düşünüldüğünde dinlerin kesinlik ve mutlaklık ifade eden dogmatik yönlerinin zayıflaması ile buradaki mutlaklıktan neşet eden şiddeti dizginleme amacı da taşımaktadır (Caputo 2007a: 73-74). Bu nedenle zayıf epistemoloji, zayıf ontoloji ve zayıf teoloji başlıkları ile öncelikle düşünce-felsefe alanında güçlü epistemolojik iddiaların artık eleştiriye ve sorgulanmaya açıldığı, hakikat iddialarının yorum lehine zayıflatıldığı ve bu nedenle felsefi düşüncenin statüsünün artık *zayıf düşünce* olarak devam etmesi gerektiği iddia edilmiş ve İtalyan düşünür Gianni Vattimo ile bu düşünce en net ifadesini bulmuştur (Zabala 2007b: 14). Metafizik düşüncenin varlık ile düşünce arasında kurduğu mütekabiliyet ilişkisinin varsayıldığı gibi nesnel ve mutlak olmadığı zayıf epistemoloji konusunun, bu düşünce tarzının ortaya çıkardığı otoriter bilgi ve hakikat iddialarından neşet eden etik-politik alandaki sorunlar zayıf ontoloji konusunun, Tanrı, din ve inanca dair meselelerde güçlü temeller yerine zayıflığın vurgulanması ve insana yüklenen sorumluluk duygusunun ise zayıf teoloji konusunun ele alacağı temalar olacaktır. Çalışmamızın merkezi teması olan zayıflık fikri ilk olarak, geçtiğimiz sene kaybettiğimiz Gianni Vattimo'nun zayıf düşünce olarak öne sürdüğü bir kavramdan hareket edecek ancak daha geniş bir perspektiften zayıf düşünce kavramının epistemoloji, ontoloji ve teolojik meselelerde nasıl bir etki alanına sahip olduğunu göstermeyi ve bunun ortaya çıkardığı sorunları ve sunduğu imkanları analiz etmeyi hedeflemektedir.

a- Zayıf Epistemoloji

Zayıf epistemoloji ile neyi kastettiğimizi ifade edebilmek için öncelikle metafiziksel düşüncenin varlık ve hakikat hakkındaki bilgi iddialarına ve buna yönelik yapılan eleştirilere değinmek gerekecektir. Bilindiği üzere Batı metafiziksel düşünce geleneği açısından, düşünce ile varlık arasında kurulan güçlü bağ ile varlığın bilgisinin mutlak bir biçimde bilinebileceği ve bunun da evrensellik arz eden

bir hakikat iddiası olabileceği yönünde güçlü bir kanaat söz konusudur. Bu çerçevede varlığa dair mutlak, objektif ve rasyonel iddialarda bulunulması mümkün görülmüştür. Nitekim metafiziksel düşünce, varlık dünyasını aşkın bir temel bulma ve bu temeli de logos-merkezci bir zemin üzerinden anlamaya ve izah etmeye çalışan bir disiplin olarak düşünülmüş (Heidegger 2020: 32) ve her ne kadar istisnalar olsa da genel meyil varlığı tümüyle bilgide kavramaya ve varlığın ötesi hakkında sorgulama yapmaya çalışan özel bir düşünme etkinliği haline gelmiştir (Heidegger 1991: 38).

Zayıf epistemoloji şeylerin mutlak bir biçimde bilinemez olduklarının ifşası ve güçlü temellere dayalı bilgiden ziyade zayıf düşünceye dayalı yorumun çoğulluğunun öne çıkışını ve yorumlar arası bir egemenlik hiyerarşisinin olamayacağı bir durumu işaret etmektedir. Zayıf epistemoloji konusunda temel mesele hakikatin artık kanıtlayıcı bir söylem olmaktan çıkıp, varlık hakkındaki kesinlikli bilgi iddialarının düşünce ile varlık veya özne ile nesne arasındaki mütekabiliyet ilişkisi içerisinde olmadığına yöneliktir. Böylesi bir mütekabiliyet varsayımının, sadece epistemolojik bir tutarlılık ve kesinlik meselesi olmaktan çıkıp, etik politik sorunlara vücut veren bir şiddet politikasına yol açan yönü de ciddi bir biçimde vurgulanmaktadır (Snyder 1999: 14). Zira aklın varlığı nasılsa öyle bileceği iddiası, varlık hakkında gerek epistemolojik gerekse de bu epistemolojik yeterlilikten aldığı güçle birlikte ontolojik ve etik-politik tasarrufta bulunmasının yolunu açmıştır (Cevirici 2020: 212). Oysa düşünce ile varlık arasındaki böyle bir mütekabiliyet iddiasının olumsuzluğu, tarihselliğin, bağlamsallığın ve oluşun dikkate alındığı bir düşünce içerisinde güç ilişkilerinden bağımsız olmadığına açığa çıkması, söz konusu düşünce üzerine kurulu etik-politik meselelerdeki iddialarının da zayıflamasına ve eleştirilmesine yol açmıştır. Epistemik bilgi iddialarının mutlak ve kesinlik arz eden bir yapıya sahip olmayıp, onun tarihsel ve olumsal koşullarının ortaya çıkarılması, bu iddiaları yeniden gözden geçirmeyi ve bu anlamda güçlü epistemolojik temellerin zayıflamasını da beraberinde getirmiştir. Başka bir deyişle metafiziksel varlık ve hakikat anlayışına yönelik yapılan eleştirilerden sonra,

kesinlikli bilgi iddialarının epistemolojik temellerinin tarih, kültür, oluş ve yorum lehine zayıfladığını ve bu anlamda güçlü epistemik temellere olan güvenin de sorgulandığını söyleyebiliriz. Nitekim bu eleştirilerden sonra zayıf düşünce söz konusu olabilmış ve bunun sonucunda sadece epistemolojik temellerin değil ontolojinin ve teolojinin de güçlü addedilen temelleri yorum lehine zayıflatılmıştır.¹

Zayıf kavramı ile ilgili dikkat çekmemiz gereken husus, düşüncenin zayıflığı olmaktan ziyade düşüncenin hakikati epistemik bir kesinlik meselesi olarak ele almamasından kaynaklanır. Epistemik kesinlik meselesi ise özellikle Descartes'ın temsil epistemolojisi ile ilişkili bir anlayışa gönderme yapmaktadır. Klasik düşüncedeki varlık ile düşüncenin mütekabiliyetine kadar dayanan ancak modern epistemolojide en net ifadesini bulan bu anlayış, zihin ile onun temsilleri arasındaki uyum ekseninde varlık ve hakikatin mutlak bilgisine ulaşmaya çalışır. Descartes, akıl ve düşünme yetisi ile özdeşleşen öznenin, yalın hakikatleri açık-seçik olarak kavrama ve onları zihinde temsil etme kapasitesine sahip olması nedeniyle, bildiğimiz tüm ön kavramsallaştırmaları yıkarak, bilgiyi yeniden kurmaya çalışmıştır (Descartes 2015: 23-25). Bu da öznenin sahip olduğu bu yetiler hasebiyle kendi varoluşuna ve dış gerçekliğin bilgisine metafiziksel ya da teolojik tasarımlara başvurmaksızın, zihinsel temsillerinden yola çıkan yeni bir epistemolojiyle iş görmesine imkân tanımıştır.

Çağdaş düşünceyle birlikte bu bilme edimi eleştiriye açılmış, düşüncenin varlığı tam bir mütekabiliyet içerisinde bilemeyeceği, bu bilme ediminin birtakım faktörlerin etkisinde olduğu gerçeği dile getirilmiştir. İnsanın epistemik güçlerinin tartışılması, bilginin inşai karakterinin açığa çıkması, mutlak bilgi iddiasının zemini olarak görülen insan zihninin tarihsel olduğu ve dolayısıyla da bilginin mutlak ve evrensel olmaktan ziyade tarihselliğine vurgu yapılması, Nietzsche ile birlikte varlık

---

¹ Burada zayıf düşünce bir yandan Heidegger ve Gadamer geleneğindeki hermenötik ile diğer yandan Richard Rorty düşüncesi ekseninde anti-temelcilik ile ilişkili olarak ele alınsa da genel olarak mutlakiyetçilik-temelcilik ile görecelilik arasındaki sert kutuplaşmada müzakere yapmanın başarılı bir yolunu bulma girişimidir diyebiliriz (Caputo 2016a: 54).

yerine oluş fikrinin ortaya çıkışı ve bu nedenle bilginin oluş halindeki bir düzlemde mutlak bir biçimde sunulamayacağı gerçeği ve buradan hareketle *olguların değil sadece yorumların olduğunun* ifade edilmesi, (Nietzsche 2002: 285-286) metafiziksel düşünce boyunca mutlak ve genel-geçer olduğu varsayılan bilginin tartışmaya açılmasının ilk izleri olarak görülebilir.

Metafiziksel düşüncenin kesinlikli bilgi iddialarına yönelik yürütülen eleştiriler sınırsız yorumlanabilirlik deneyimine yol açmış bu da gerçekliğin inandırıcı gücünün zayıflamasına neden olmuştur. Bu sınırsız yorumlama içerisinde, Vattimo'ya göre felsefe hem varlığı anlama noktasında hakikat kavramının yorumlayıcı doğası kabul etmeli hem de kendi entelektüel statüsünü zayıf düşünce olarak kabul etmelidir (Zabala 2007: 14). *Olgular yoktur yalnızca yorumlar vardır* ifadesiyle Nietzsche'nin felsefi mirasını bir anlamda devam ettiren Vattimo bu temelden hareketle, insanlığın Aydınlanma öncesinde Tanrı'ya karşı, Aydınlanmada ise akla karşı sorumluluğu olduğunu ancak ne inanç çağının ne de akıl çağının insanlara bir fayda sağlamadığını ve onları yanlış yollara sevk ettiğini dile getirerek artık insanlığın yorum çağına girmiş olduğu iddia eder (Zabala 2009: 12-13). Zayıf düşüncede merkezi tema da yorum ve tarihsel vurgusu olup, Batı metafizik geleneğindeki egemen formların, hakikat iddialarının sadece yorumlar olduğu göstermeye çalışılır (Snyder 1999: 24). Nitekim Batı metafiziksel düşünce geleneğinde akıl ile hakikat arasında sıkı bir ilişki kurulduğu, Nietzsche ile birlikte gündeme gelen nihilizmin ise bu ilişkiyi bozarak akla dayalı olarak yürütülen iddiaların aslında kanaatlerden-yorumlardan ibaret olduğunu göstermeye çalıştığı söylenebilir (Snyder 1999: 14).

Vattimo bilginin varsayıldığı üzere zaman ve mekândan bağımsız bir öznenin varlığa dair tutarlı temsilleri olmayıp bilakis belli bir konum ve perspektiften hareketle gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Eş deyişle herhangi bir şey bilinirken veya o şey hakkında bilgi iddiasında bulunurken bir perspektif seçilmektedir. Vattimo'nun ifadesiyle söyleyecek olursak "yorumlayıcı olmayan hiçbir hakikat

deneyimi yoktur, beni ilgilendirmeyen hiçbir şey bilmiyorum. Eğer beni ilgilendiriyorsa, ona ilgisizce bakmadığım aşıkardır” (Vattimo 2007b: 27-28). İnsan dünya içre bir varlık olduğu için, aslında yorumlayıcı bir konumu da zaten işgal etmektedir. Yani dünyayı dünya içinde anlamakta ve yorumlamaktayızdır ve bu açıdan ilgilerimizden bağımsız bir bilgi ve değerlendirme iddiasında bulunmak da güçleşmektedir. Dolayısıyla olayların tam olarak nasıl olduklarını mutlak bir biçimde dile getiremesek de bunların bize nasıl göründükleri söyleyebiliriz (Vattimo 2007b: 28-29). Hakikatin mutlak, sabit ve evrensel olmayıp bilakis yorumlanabilir oluşu metafizik varlık ve hakikat kavrayışının zayıflaması olarak görülür. Artık metafiziğin sonunda felsefi düşüncenin amacı insani olandan bağımsız varolan bir gerçeklikle temas kurmak değil, *Bildung* yani kişinin sürekli oluşum halidir. Buradan çıkan sonuç ise şudur; eğer insanın varoluşu tarihsel ise o halde gerçekliğe bütün olarak ulaşmak mümkün değildir, böylesi bir girişim başarısızlıkla sonuçlanmaya mahkumdur (Zabala 2009: 12-13). Dolayısıyla hakikat artık önermeler ile şeyler arasındaki mütekalibiyetten oluşmaz (Vattimo, 2009: 53). Burada tekabüliyet teorisinin eleştirisi aslında klasik hakikat anlayışının ve buna bağlı olarak metafiziksel düşüncenin eleştirisidir. Vattimo’ya göre artık hakikati bilimsel bilgi modeli ekseninde değil hermenötiğe uygun olarak yorumlama ekseninde ele almak suretiyle metafiziksel olmayan bir hakikat anlayışının kapısını aralamak gerekir (Vattimo 1999: 69).

Zayıf düşüncede merkezi tema, metafizik geleneğe hâkim olan, insanların yaşamlarını ona göre dizayn ettiği aşkın veya mutlak bir temele inanmak yerine, felsefedeki dilsel dönüşümün de etkisiyle metafizik ve epistemolojiden uzaklaşarak neyin gerçek olup olmadığını sormaktan ziyade yorumlamaya yönelik ilgidir (Rorty vd. 2009: 57). Bu anlamda zayıf düşünce, çağdaş felsefeyi hakikat metafiziğine olan eski saplantısından, bir yorum pratiği (hermenötik) ile ilişkili bir biçimde ele alarak varlığın zayıflamasına atıfta bulunur (Robbins 2007: 16). Zayıf düşüncede varlık nedir ve onun kesinlikli bilgisine nasıl ulaşırız gibi epistemoloji ve ontoloji temelli sorulardan ziyade “bugünkü gerçek yaşamımızda Varlık ne anlama geliyor?” sorusu

daha merkezi bir yer işgal eder. Zira Vattimo açısından soruyu bu şekilde formüle ettiğimizde nesnelere bir tanımını değil, geleceğe yönelik kültürel, politik ve felsefi bir projeyi hedeflemiş oluruz (Zabala 2007b: 18).

Vattimo'nun zayıf düşünce ve buna bağlı olarak hermenötik anlayışı metafiziğin yapısökümü görevini üstlenmektedir. Bilindiği üzere yapısöküm kavramı aslında Derrida ile gündeme gelen ve metafizik eleştirisinde ön plana çıkan bir kavramdır. Bu anlamda çağdaş hermenötik felsefe yapısökümün bir sonucu olarak görülse de zayıf düşünce ile ilişkisi bağlamında düşünüldüğünde aralarındaki farktan bahsetmek gerekir. Vattimo'ya göre varlığın yapısökümüne uğratılmasının felsefe için kesinlikle kaçınılmaz bir görev olduğu anlaşılmıştır ancak şimdi yapılması gereken oradan en uygun mirası alma zamanıdır. Bunu yapmamızı sağlayacak felsefe ise, bir diyalog aracılığı ile anlamaya odaklanan hermenötiktir (Zabala 2007a: 237). Belki de burada zayıf düşünce ile yapısöküm arasındaki fark şu şekilde ifade edilebilir; Zayıf düşünce metafiziğin yapısökümünü üstlenirken *Verwindung* kavramı çerçevesinde düşünülmektedir. Yani yapısöküm ile hermenötik arasındaki fark "üstesinden gelme" kipinde yatmaktadır. Birisinde geçmişe dair hiçbir şey kalmadığını kanıtlayarak geçmiş metafiziği ele alırken diğeri, üstesinden gelme fikrinde metafizik geçmişin yeniden canlandırılması olduğunu kabul ederek geçmiş metafiziği ele almaktadır (Zabala 2009: 16). Vattimo, Derrida'nın konumunun zayıf düşünceye yakın olmasına rağmen, zayıf düşüncenin Derridacı yapısöküm ile özdeşleştirilemeyeceğini söyler. Zira Derrida, Vattimo'ya göre hâlâ fazlasıyla metafizikseldir, çünkü o "farklılığı" bir bakıma bizim ötemizde olan bir şey olarak, bir tür olumsuz teoloji olarak görmektedir (Zabala 2007b: 19-20). Bu çerçevede metafiziksel düşünceye yönelik eleştiriler bağlamında yapısöküm ve hermenötik söz konusu olduğunda en uygun araç hermenötik olarak görülür. Zabala Derrida'nın *pharmakon* kavramını kullanarak bunu şu şekilde ifade eder; "Varlığı mevcudiyet olarak ele alan bir ontoteoloji virüsü vardır. Yapısöküm ve hermenötik felsefi *pharmakon*lar olarak görülse de hermenötik ontoteolojinin en uygun *pharmakon*udur. Varlığın *pharmakon*u hermenötiğin kendisi olmalıdır,

çünkü o yalnızca Varlığın ortaya çıkmasına izin veren (çare) değil, aynı zamanda onu reddeden (zehir)dir” (Zabala 2007a: 232 ve 241-242).

Zayıf düşüncede, metafiziğe yönelik eleştirilerden sonra, insanın yeni amaç ve tutkuların peşinden gitmesinin ve bunun yollarını aramasının önemi üzerinde durularak artık ezeli ebedi bir hakikati aramak yerine, insanlığı kendi tarihinin bir yorumuna doğru yeniden yönlendirme söz konusudur. Bu kapsamda Varlık, hakikat Tanrı gibi güçlü olarak addedilen kavramların bugün bir zayıflıkla ilişkili olarak ele alınması kişiyi kurgusal bir tecrübeye açmaktadır ve bu Vattimo’ya göre bu bir özgürleşme imkanıdır (Snyder 1999: 23-24). Burada zayıf kelimesindeki negatif çağrışıma odaklanmaktan ziyade, böylesi bir düşüncenin özgürleşme imkânı olarak değerlendirilmesi de önem taşımaktadır. Zira zayıf düşünce filozofun nesnel dünyasını dayatarak değil bilakis onun yapılarını zayıflatarak başarı kazanan güçlü bir zayıflık teorisi. Başka bir deyişle zayıf düşünce, güçlü düşüncenin bir zıddı veya bir keşfin sonucu olarak yorumlanmaktan ziyade Vattimo’ya göre post-modern durumumuzun farkındalığı olarak anlaşılmalıdır (Vattimo ve Zabala 2012: 137). Dolayısıyla zayıf düşünce postmodern düşüncenin farklı sözlerle dile getirilişi değildir. Aslında Vattimo’ya göre post-modernite moderniteden radikal bir "kopuş" olarak görülmemelidir, çünkü ona göre post-modernizm moderne karşı yeni bir tutumdur. Vattimo modernliği ele alırken Descartes’tan günümüze kadar olan dönemi kasteder ve burada modernliğin iki ayırt edici yönü olan ilerleme ve üstesinden gelme kavramlarına dikkat çeker. Vattimo açısından Nietzsche ve Heidegger modernliği sorgulayıp onun üstesinden gelmenin yollarını göstermeye çalışır ancak burada her iki düşünür de bir paradoksla karşı karşıyadır zira bir yandan Batı metafizik düşünce geleneği reddedilirken diğer yandan da üstesinden gelme fikrinin aynı geleneğe ait bir durum olduğu ve bu nedenle bunun da reddedilmesi gerektiği açıktır. Bu nedenle modernliğin sağladığı dil ve felsefi düşünce ile modernlikten çıkış mümkün olmadığı için ne Nietzsche ne de Heidegger modernlikten kopamaz. Modernliğin yanlıklarının üstesinden gelen veya onun ötesine geçen bir düşünce de mümkün değildir. O halde yapılması gereken mevcut

sistemi kullanmak suretiyle onunla eleştirel bir ilişki kurabilmektir. Nitekim Vattimo'ya göre önemli olan da burasıdır. Yani postmodernlik denilen şey bir yönüyle modernliği yok etmeye çalışsa da diğer yandan onun felsefi sistemine dayanarak onun ömrünü uzatmaktadır (Snyder 1999: 19). Vattimo, modernliğe yönelik bu yeni tutumu felsefi olarak açıklamak için Heidegger'den ilhamla *Verwindung* ve *Überwindung* kavramlarını kullanır. *Überwindung*, Hegelci bir *Aufhebung* aracılığıyla modernliğin üstesinden gelmeyi, ötesine geçen ve geride bırakan, bilinçsizce tekrar modern temellere düşen bir aşmayı akla getirir. Bunun yerine, *Verwindung* terimi, moderniteyi "yeni amaçlara yönelmeyi", "aşmayı", "bükmeyi", ve "ironik bir şekilde kabul etmeyi" işaret eder. Nitekim Rorty de bunu şu şekilde ifade etmiştir; "selef ve halef arasındaki ilişki, Vattimo'nun vurguladığı gibi, güç-iktidar yüklü bir 'üstesinden gelme' (*Überwindung*) ilişkisi olarak değil, yeni 'amaçlara' dönmenin daha yumuşak (zayıf) bir ilişkisi olarak algılanacaktır (*Verwindung*)" (Zabala 2007b: 14-15).

Bir diğer önemli konu metafiziğin eleştirisinden sonra, yani en yüce ve mutlak temellerin yıkılmasından sonra içinde bulunulan durumun avantaj ve dezavantajları üzerine olmalıdır. Nitekim Nietzsche'nin (hakikatin değeri dahil) en yüksek değerlerin değerinin düşürüldüğünü ilan etmesiyle başlayan nihilistik süreçte, felsefe artık hakikatin ilerlemesiyle ilgilenen bir disiplin olarak anlaşılmamaktadır.² Ancak Vattimo'ya göre nihilizmin ortaya çıkışı olumsuz bir durum olarak görülmemelidir. Nihilizmle birlikte en yüce ve sarsılmaz zannettiğimiz temellerin yıkılmasını bir anlamda seçme fırsatları kazandığımız bir özgürleşme karakterine de sahip olarak düşünebiliriz. Vattimo'ya göre özgürlüğü getiren şey mutlak hakikati bilme değil bilakis bu hakikate zemin olabilecek temellerin çözülmesidir (Vattimo 2004: xxvi). Böylesi bir özgürleşme ile birlikte felsefenin

---

² Nihilizm Nietzsche'de Tanrının ölümü ve en yüce değerlerin değersizleşmesi ile açıklanırken, Heidegger'de Tanrının bir değere indirgenmesi olarak görülür. Burada Heidegger'in anladığı anlamda nihilizm Varlık'ın özerk bir tarzda değil, öznenin kavrama gücü içerisinde varolması anlamına gelir (Vattimo, 1999: 74).

görevi ise artık bir kanıtlama mantığı ve hakikatin tarihiyle bir bağlantı şeklinde olamaz. Vattimo'nun kendisi de bu görüşe inanmaktadır, ona göre felsefe yalnızca "zayıf düşünce" ile ilişkili olarak devam edebilecektir. Felsefenin zayıf düşünce olarak devam etmesi aynı zamanda hermenötiğe de bu görevi yüklemektedir (Risser 2007: 184-186). Bu çerçevede bakıldığında, zayıf düşünce, felsefenin açıklayıcı bir söylem olmaktan ziyade eğitici bir söylem haline gelmesine, bilgi ve ilerlemenin gelişmesinden çok insanlığın eğitilmesine yönelik bir söylem olmasına yardımcı olmaktadır. Zira filozofun görevi artık insanlığı ebedi olanı anlamaya yönlendirmeye yönelik Platoncu gündeme tekabül etmeyip daha ziyade filozof, bir "zayıflık ontolojisi" oluşturmak için insanlığı tarihe yönlendirmektir. Zayıf düşünce, düşünmenin bir zayıflığı değildir; fakat düşünme artık kanıtlayıcı değil öğretici olduğundan dolayı zayıflamıştır³ (Zabala 2007b: 19).

Metafiziksel varlık ve hakikat iddialarına yönelik eleştiri, kısmi bakış açısının varlığın bütününe yansıtıyormuş gibi gösterilmesiydi. Oysa Vattimo'ya göre kısmi bakış açıları bilgi ve nesnellik yoluyla gerçekliği temsil ettiğini ilan ediyorsa o halde felsefenin, gerçeğin bir "yorumların oyunu" olduğunu göstermesi gerekir. (Zabala 2007b: 14) Yorum ise nihai bir temele dayanmayıp, döngüsellik içerisinde varolur. Zira her yorum başka bir yoruma dayanmaktadır. Vattimo, yorumu bir zayıflama süreci, nesnel yapıların ağırlığının sonsuza kadar zayıflatılması gereken bir süreç olarak ele almaktadır. Felsefe, varlığın dışsal, evrensel yapılarına ilişkin bilimsel bilgi değildir; ne de Tanrı'nın dışsal ve evrensel formundan gelen bilgidir. Daha ziyade "bir çağın zayıf yorumudur". Böylesi bir kabulle bakıldığında, örneğin Nietzsche'nin "Tanrı öldü" ifadesi de bir "iddia" değil, "duyuru" yaptığını göstermeye yardımcı olur. Hermenötik, Tanrı'nın var olmadığını öğretmez; deneyimlerimizin, artık nihai nesnel gerçekleri kavrayamayacak kadar

---

³ Kuşkusuz zayıf düşüncenin yorumlamaya olan bu ilgisi, kendisinin de bir yorum olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Ancak bu zayıf düşünce için olumsuz bir şey olmayıp, yorumun çoğulluğunda ortaya çıkan zenginlik açısından önemli bile görülebilir. Bu noktada zayıf düşüncenin temel meselesi epistemik bir tutarlılık olmaktan ziyade mutlaklık ifade eden söylemlerin hem felsefi hem de teolojik bağlamda otoriter boyutuna olan itirazı ve buradan neşet eden etik kaygısıdır.

dönüştüğünü öğretir (Zabala 2007b: 16). Yine Nietzsche'nin *olgular yoktur yorumlar vardır* ifadesi nesnel metafizik bir hakikati ifade eden önerme değil, bilakis kendisi de bir yorum olduğunun farkındadır (Vattimo 2011: 90). Zabala'ya göre bu ifadenin anlamı üzerinde düşünüldüğünde aslında hermenötiğin şeylerin gerçekliğini ne kadar köklü bir değişime uğrattığı ve felsefi düşünceyi nasıl dönüştürdüğü rahatlıkla görülebilir. Bu anlamda yorum hakkında konuşabildiğimiz tek olgudur (Vattimo 2009: 45-47). Zira şeylerin kendi başlarına ne olduklarının önemi yoktur, bizim için ne anlama geldikleri ya da bizim onlarla ne yaptığımız daha önemlidir (Rorty vd. 2009: 59). Burada artık felsefenin hermenötik bir disiplin haline getirildiğini söyleyebiliriz. Peki böylesi bir hermenötiğin epistemolojik meselelerin ötesinde etik-politik yansımaları nasıl olmaktadır? Başka bir ifadeyle hermenötiğin siyasi bir ajandası var mıdır? Tam da bu noktada çalışmamızın ikinci bölümüne geçmekteyiz.

b- Zayıf Ontoloji

Etik-politik meseleler söz konusu olduğunda, iki tür ontoloji fikri ön plana çıkar; güçlü ontoloji ve zayıf ontoloji. Modern ve modern öncesi ontolojiler güçlü ontolojileri işaret ederken modern sonrası ontolojiler zayıf ontolojiyi işaret eder. Güçlü ontoloji, insan doğasının ne olduğu, dünyanın mahiyeti veya Tanrının varlığının insanoğlu açısından ne anlam ifade ettiğini gösterme iddiasında olan ontolojilerdir. Nitekim burada etik-politik yaşam ve meselelerde neyin doğru neyin yanlış olduğuna dair anlayışını bu dış kaynağa/temele referansla kazanır. Bu temelin geçerliliği değişmez ve evrensel olarak kabul edilir ve bu ontolojik doğrulardan ahlaki-politik doğrulara geçiş sorunu nispeten açıktır. Güçlü ontolojiler bu anlamda fazlaca "metafizik" içerir. Zayıf ontolojiler ise böylesi sağlam ve sarsılmaz temellerden yoksundur. Zayıf ontolojilerde bu açıdan iki önemli yön vardır. Birincisi, benlik, öteki ve dünyaya ilişkin tüm temel kavramsallaştırmaların tartışılabilir ve olumsal olduğu fikrini kabul eder. İkincisi, bu tür kavramsallaştırmaların yine de bir etik ve politik yaşam için gerekli veya kaçınılmaz olduğu duygusu vardır. Bu açıdan bizden temel inşa etme yönünde olumlu bir jest

talep eder, fakat bunu ilkinde olduğu gibi geleneksel bir şekilde yerine getirmemizi engeller⁴ (White, 2000: 6-8).

Zayıf düşünce ile birlikte metafiziksel temellerin zayıflatıldığı bir durumda etik-politik meselelere dair güçlü metafizik varsayımlardan hareket etmek güçleşecektir. Burada zayıf düşüncenin hermenötüğü öne çıkararak yapıyı da göz önüne alındığında vurgulanan nokta, otoriter hakikat kuramlarına yönelik bir eleştiri ve itirazdır. Burada amaç nesnel yapıların ağırlığını ve dogmatizmin şiddetini azaltan bir zayıflama ontolojisini öne çıkarmaktır. Bu kapsamda artık felsefi düşüncenin amacı insanları ezeli ve ebedi, mutlak olana değil de kendi tarihselliklerine geri dönmeye çağırmaktır (Zabala 2009: 19-20.) Burada ifade edilmesi gereken husus belki de şudur; artık post metafizik bir çağda, felsefi düşüncenin veya entelektüel faaliyetin amacı, hakikatin bilgisine ulaşma değil, herhangi bir otoriteye başvurmaksızın, her argümanın anlaşmaya varma hakkı olduğu bir konuşmadır (Zabala 2009: 21). Dolayısıyla çağımızın nihilist kaderini kabul edip herhangi bir nihai temele güvenemeyeceğimiz gerçeğiyle yüzleşirsek, o zaman başkalarına yönelik şiddet içeren her türlü yargı ve eylemlerin meşruiyet zeminleri de ortadan kalkacaktır⁵ (Vattimo 2004: 47-48). Böylece zayıf bir ontolojinin veya daha doğrusu bir temel olarak düşünülecek Varlığın zayıflamasına ilişkin bir ontolojinin, otoriter ve totaliter bir toplum yerine daha yoruma açık, liberal, hoşgörülü ve demokratik bir toplumun kapısını aralayacağı ve bunun için felsefi nedenler sağlayacağını

---

⁴ Belki de burada zayıf ontoloji kavramı yerine ontoloji kavramını kullanmanın daha önemli olduğu söylenebilir. Nitekim "ontoloji" kavramı yerine "ontoloji" kavramını kullanılması, varlığın geçici veya zayıf olmayan bilakis zengin içerime sahip olan ama aynı zamanda tartışmaya açık olumsallığını da vurgulaması bakımından önemlidir. Zira buradaki a-loji durumu aslında metafiziksel düşüncede baskın ve de hakim olan lojik olanın mantığının reddini de işaret etmektedir (White 2000: 114).

⁵ Mutlak bilgi ve hakikat iddiasının veya epistemik kesinlikten neşet eden şiddet vurgusunun önemini burada dile getirmek gerekir. Zira şiddet genellikle fiziksel şiddet ile sınırlandırılmış ve epistemik boyutu göz ardı edilmiştir. Oysaki diğer şiddet türlerine de yol açan da aslında epistemik şiddetin kendisidir. İnsan varsaymış olduğu hakikatin mutlaklığına olan inancına referansla muhatabına yönelik şiddet eylemlerinde bulunabilme özgürlüğü ve hakkını kendinde görmektedir. Yani insanın kendi epistemik güçlerine ve kategorilerine olan inancı sayesinde öteki üzerinde bilginin keskin kılıcı gibi iddialarının bir gösterisini yapmakla sonuçlanan, öncelikle epistemik bir şiddet ve akabinde diğer şiddet türlerine dönüşen bir edimden bahsetmek mümkündür.

söyleyebiliriz (Vattimo 2004: 19). Çünkü Vattimo'ya göre tarihteki en büyük şiddet anları her zaman metafizik yapılar ve mutlak gerçekler tarafından meşrulaştırılmıştır. Oysa zayıf düşünce ona göre, insan onuruna yönelik gerçek saygı, doğal veya dini metafizik özlere saygı değil, bireysel özgürlüğe saygı olduğunu anlamaya yardım edecektir (Zabala 2007b: 33). Tabii burada farklılıklara özgürlük tanınması, zorunlu olarak bütün kurallardan vazgeçilmesi anlamına gelmemektedir. Zira çeşitliliğe özgürlük tanınmasıyla birlikte farklılıklar aslında "kendi seslerini bulmakta" ve böylelikle de onaylanma için bir biçim almaktadırlar. Nitekim Vattimo'nun şeffaf bir toplum için "hermenötik politik projesi", toplumsal diyaloga katılmak istemeyen ve ortak bağlayıcı ilkeleri paylaşmayanlara bile açık alan bırakan, gerçekten şeffaf, demokratik bir toplum ideali ile ilişkilidir (Vattimo 2012: 17-18).

Gelinen noktada hermenötiğin politik projesinden bahsetmek gerekir. Zira zayıf düşüncenin ve buna bağlı olarak hermenötiğin siyasi ve ideolojik bir gerekçesi vardır (Zabala 2007b: 12-13). Vattimo, *Hermeneutik Komünizm* çalışmasında hermenötiği zayıf düşüncenin, zayıflara dayatılan yerleşik ilkelerden memnun olmayanlar ve farklı haklar yani başka yorumlar talep edenler hakkında bir düşünce olduğunu ifade ederler (Vattimo ve Zabala 2012: 146-147). Nitekim Rorty'nin veciz bir şekilde ifade ettiği gibi "politik dünyada demokrasi ne ise entelektüel dünyada hermeneutik tavır da odur," Bu, bir anlamda metafizik realizmin atıkları olarak görülen zayıflara, azınlıklara ve farklılıklara karşı saygıyı ifade eder. Bu zayıflar Vattimo'ya göre aynı zamanda Heidegger'in "Varlık"; Derrida'nın "felsefenin kıyıları"; ve Walter Benjamin'in "ezilenlerin geleneği" adını verdiği şeylerdir. Bu kavramlar sadece düşüncenin hâkim geleneği dışında kalan disiplinleri değil aynı zamanda az gelişmiş devletleri, faydasız hissedarları ve dünya nüfusunun dörtte üçünden fazlasını temsil eden varoşları da yansıtır (Vattimo ve Zabala 2012: 21-24). Burada bir diğer önemli husus da Vattimo'ya göre gelecekteki savaşların devletlere yönelik olmaktan ziyade nüfusun çoğunluğunu oluşturan zayıflara, onların deyimiyle "faydasız hissedarlara" yönelik olmasıdır. Zira zayıflar farklı bir tarihe

sahip olmaktan ziyade tarihin çerperinde varolan ve kapitalizmin atıklarını temsil edenlerdir. Bu zayıflar sadece üçüncü dünyada var olmayıp batılı metropollerin varoluşlarında da görülebilir (Vattimo ve Zabala 2012: 76).

Zayıf düşünce yalnızca metafiziksel düşünceyi aşmakla kalmayıp aynı zamanda dünya genelindeki nüfusun büyük kısmını meydana getiren zayıfları da desteklemektedir. Nitekim Vattimo bu konuda şöyle der; “Metafizik veya onu çağrıştıran tanımlama politikaları dünyayı olduğu gibi muhafaza etme arzusunun kazananların felsefesiyle, hermenötiğin zayıf düşüncesi alternatif arayışındaki zayıfların düşüncesi haline gelir.” Fakat bununla birlikte Vattimo ne komünizmin belirli bir felsefi duruşa ne de hermenötiğin politik bir konuma tercüme edilebileceğini iddia etmez. Aslında Vattimo’ya göre, hermenötik ile komünizmi bir araya getiren şey metafiziğin tasfiyesidir. Yani varlık, hakikat ve logosentrizmin nesnel iddialarını yapısöküme uğratmak. Komünizm kapitalizmin ortaya çıkardığı eşitsiz durumlara karşı direnci harekete geçirirken, hermenötik hakikatin yorumlayıcı doğasına işaret ederek metafiziksel düşüncenin otoriter ve baskıcı yönünü ifşa etmek suretiyle yorumların çoğulluğunda bir özgürleşme imkânı aramaktadır. Hatırlanacağı üzere Marx’ın ünlü ifadesi “filozoflar dünyayı farklı şekillerde açıkladılar; şimdi onu değiştirme vakti geldi” idi. Vattimo’ya göre metafiziğin eleştirisinden sonra artık bu ifade şöyle olmalıdır; filozoflar dünyayı farklı şekillerde açıkladılar, şimdi onu değiştirme vakti geldi” değil, şimdi onu yorumlama vakti geldi” şeklinde vurgulamak gerekir. Bu anlamda bakıldığında Vattimo’ya göre hermenötikte anarşik bir damar vardır. Bu nedenle anarşi hermenötiğin siyasi projesinin sonu değil bilakis başlangıcıdır (Vattimo ve Zabala 2012: 16-20 ve 114).

Vattimo zayıf düşünce çağında artık kuşatıcı açıklama sistemlerine, küresel özgürleştirici projelere odaklanmamamız gerektiğini ifade eder. Zira büyük çözümlerin şiddetli dayatmaları söz konusudur. Buradaki en temel konu ise nesnelciliğin yanlış, yanlışabilir ve asılsız olduğu inancı değil, aksine onun, adaletsiz, bir başka ifade ile etik, özgürlük ve demokrasiye saldıran bir yönü olduğu inancıdır.

Herbert Marcuse bunu şu şekilde ifade etmiştir: “Aklın metafizik gerçekliğe topyekün tabi kılınması, ırkçı ideolojiye zemin hazırlar. Bu nedenle onlar şöyle derler; kendimiz ile metafiziğin “barışçı” nötrlüğü arasına mesafe koymak için, hakikati terk etmeli, gözden çıkarmalı veya hükümsüz kılmalıyız: Hakikatin sonu, demokrasinin başlangıcıdır. Bu nedenle zayıf düşüncede bir diğer temel vurgu hakikat ile şiddet arasında kurulan yakın ilişkidir. Vattimo’ya göre hakikat iddiaları politik iktidarın kendi iddiaları ise ve muhatabın susturulmasından başka bir işe yaramıyorsa o halde hakikat ve şiddet birbirinin yerine geçebilir ve şiddet hakikatin politik anlamı haline gelebilir (Vattimo ve Zabala 2012: 31-41).

Sonuç olarak temelci-mutlakçı bir varlık ve hakikat anlayışının sadece düşünsel zeminde kalmayıp, tüm bunların etik, hukuk ve politikayı kavrama biçimimiz üzerinde ne kadar önemli bir etkiye sahip olduğunu görmek mümkündür. Peki böylesi bir atmosferde yani mutlak temellerin artık olumsal olduğunun ifade edilmesi sonra veya Tanrı'nın ölümünden sonra en güvenilir ve en yüce kabul edilen temelin yıkılmış olması insan için bir sorumluluk başlangıcı mıdır? Bir özgürleşme vaadi midir? Güvenilecek bir temelin olmadığı yerde insanın gerek düşünsel gerekse etik-politik anlamda sorumluluğu, riski üstlenmesi ne anlam ifade edecektir? Bu noktada Zayıf Teoloji ile ilgili meselelere geçebiliriz.

c- Zayıf Teoloji

Zayıf düşüncenin önemli bir etki yarattığı alan teolojidir. Zayıf düşünce metafizik bir destek olmaksızın düşünmedir. Bu destekten yoksunluk metafizik düşüncenin gücünün solduğu ve düşünmenin kendini yorumlamaya bıraktığı anlamına gelir. Bu çerçevede zayıf teoloji kendisine akıl ve vahiy gibi destekler olmaksızın ilahi bir garanti olmaksızın Tanrı hakkında konuşmaya çalışır (Caputo 2016b: 108). Zira artık Tanrı tarihin hareketsiz temeli olarak düşünülmemektedir, böylesi bir Tanrı anlayışı artık bilginin amaçları arasında görülmez. Zayıf düşünceyle birlikte Tanrı ile insan arasındaki ilişki erk ve güçle ilgili olmayıp artık Tanrı'nın tüm gücünü ve sorumluluğunu insana devrettiği bir ilişki haline gelmiştir

(Zabala 2009: 11 ve 23-24). Böylece Tanrı zayıf bir varlık olarak dünyadaki kötülöklere müdahale edememekte ancak bu sorumluluğu insana yüklemektedir. Bu anlamda zayıf teoloji (*weak theology*) terimini ilk kez ortaya atan John D. Caputo'dur. Caputo, zayıf kavramını Vattimo'nun zayıf düşünce kavramından esinlenerek ifade etmediğini daha ziyade Derrida'nın Benjamin'e atıfla mesihin zayıf gücünden hareketle kullandığını dile getirir (Caputo 2016b: 108) ve şöyle der; "Zayıf sözcüğünü savunmamın belirleyici kaynağı Derridadır; aslında zayıf teoloji fikrimin başladığı yer burasıdır. Derrida, "egemenlik olmadan koşulsuz" olarak adlandırdığı şeyi analiz ederken, üzerimizde koşulsuz bir iddiada bulunan, ancak onu destekleyecek egemen gücü olmayan, bağlayıcı olan ancak bizi ona bağlayacak gücü olmayan bir şeyi ifade etmektedir. Derrida'nın koşulsuz olanı "zayıf güç" olarak tanımlaması da bu noktada önemlidir" (Caputo 2016a: 54-55). Caputo da buradan hareketle, Tanrı'nın adının artık güçlü bir varlıktan çok bir olayın, bir nedenden çok bir çağrının, bir mevcudiyetten çok bir tahrikin veya bir vaadin adı olarak düşünülmesi gerektiğini söyler ve bu anlamda Tanrı'yı mutlak güç yerine zayıflık açısından düşünür. Yani Derrida'nın egemenlik olmadan koşulsuz dediğı şey Tanrı kavramı çerçevesinde yeniden düşünülerek egemenliğı olmayan ancak koşulsuz bir çağrıda bulunan bir varlık olarak düşünülür. Başka bir ifadeyle Tanrı artık her şeye gücü yeten bir Varlıktan ziyade zayıf bir Varlığa ve onun koşulsuz çağrı olarak düşünülmesine atıfta bulunur (Caputo 2006: 28).

Caputo'nun zayıf teoloji meselesine geçmeden önce Vattimo ile aralarındaki bir farktan bahsetmek gerekecektir. Öncelikle Vattimo'nun zayıf düşüncesinin iki yönlü olduğunu belirtmek gerekecektir; birincisi yukarıda ele aldığımız üzere Varlığın nesnel metafizik yapısından yoruma doğru zayıflamasıdır ki burada metafiziksel nesnel ve mutlak bir temel bulma iddialarının artık eleştiriye açıldığı ve şüpheyile yaklaşıldığı bir süreci işaret eder ve bunun yerini perspektiflerin çokluğu ve yorumların çeşitliğı alır. İkinci yönü ise Hristiyan enkarnasyon doktrinde ifade edildiğı üzere Hz. İsa'nın doğuşu ve ölümünde ifade edilen kenosisttir. Kenosis, Hz. İsa'da meydana gelen tek seferlik bir olayı değil, bu olayla başlatılan devam eden

tarih veya geleneği işaret eder. Vattimo bu süreci "sekülerleşme" olarak adlandırır⁶; bu, Tanrı'nın terk edilmesi veya çözülmesi değil, Tanrı'nın zamana ve tarihe "transkripsiyonu"dur. İki süreç, yani *nihilizm* ve *kenosis* paraleldir. Nihilizm, Varlığın yorumlayıcı yapıya boşaltılmasıdır; *Kenosis* ise aşkın bir tanrı olarak Tanrı'nın hiçbir şey haline gelmesidir. Varlığın ve Tanrının zayıflamasının iki süreci, Vattimo'nun zayıf düşünce dediği şeyin bağıntılarıdır. Tanrı'nın dünyaya transkripsiyonu, tercümesi veya aktarımı olarak *kenosis*, Tanrı'nın krallığının yeryüzünde kurulması anlamına gelir ki bu, siyasi karşılığı otoriter olmayan bir demokrasi fikridir (Caputo 2007a: 74-75).

Caputo Vattimo'nun kendisinin de dahil olduğu Hıristiyanlığa ayrıcalık tanınmasını reddederek teoloji işini bir transkripsiyon ve uygulama meselesi değil, gelecek olan için dua etme meselesi olarak görür (Caputo 2007b: 148-150). Caputo dinin postmodern dönüşünden bahsederken dinin kendisini güçlü bir şekilde ortaya koymasının aksine, mutlak bir bilgiye sahip olmasa da inancı olumlama anlamında post-eleştirel bir din anlayışı sunmaktadır. Zira ona göre kendisi, Vattimo'da hala güçlü olarak kalan isimleri de zayıflatmaktadır (Caputo 2007a: 83). Caputo, Vattimo'nun zayıf düşüncenin bir örneği olarak Hıristiyanlık ile ilgili değerlendirmelerini zayıf düşünceyi güçlendiren bir örnek olarak ele almaktadır. Bu anlamda Vattimo'nun Hıristiyanlığı merkeze alan düşüncesine karşılık kendisi belli bir tanrı veya din düşüncesini baz almaz. Caputo'ya göre din dünyada Tanrı'yı var etmek demektir. Bu bir anlamda eylemlerimiz, alacağımız sorumluluklar sayesinde dünyayı Tanrı'nın isteyeceği bir hale getirmektir. Bu ise Tanrı'nın zayıflığı meselesi ile ilişkilidir. Zira Tanrı üzerimizde egemenliği olmayan koşulsuz bir çağrıdır, o talep eder, bizi çağırır ancak zorlayacak bir gücü yoktur ve bu nedenle zayıftır (Caputo 2007a: 64-65). Caputo'nun yapmaya çalıştığı şey, güçlü bir teolojinin yerine Tanrının zayıflığını, yoksullara ve muhtaçlara hizmet etme yönündeki etik

---

⁶ Vattimo'ya göre gerçek dindarlık sekülerleşmeye dayalı dindarlıktır, çünkü kurumsal ve otoriter bir dini yapının-yapılanmanın olmaması gerçek dindarlığı ortaya çıkarır. Böylelikle din artık tek tip değildir ve merkezi bir otorite olmadan dindarlık açığa çıkmaktadır (Vattimo 2007a: 95-96).

sorumluluk-zorunluluk ile birleştiren bir zayıflık teolojisi sunmaktır (Robbins 2007: 15-16).

Varoluşun bizim sorumluluğumuz olduğunu söyleyen Caputo Tanrı'nın zayıflamasının insana önemli sorumluluklar yüklediğini ifade eder. Hakikat bir ne meselesi değil bir nasıl meselesidir, önemli olan neye inandığınız değil nasıl inandığınızdır (Caputo 2022b: 146-147). Bu nedenle Caputo'ya göre din bize kozmosun kökeni ve kaderi hakkında detaylı bilgiler sunan bir metinler bütünü değildir. Onun anlamı dünyada nasıl var olacağımızı gösteren bir yöne sahiptir, dinin anlamı performatiftir (Caputo 2011: 106). Hatta o Tanrı'nın zayıflığının bizim Tanrı'ya güç vermemize bağlı olduğu, vurgular. Tanrı'nın adı, yerine getirmemiz gereken bir sözün adıdır. Tanrı'nın gerçeği, gerçekleştirmemiz gereken bir şeydir. Her şeye kadir bir Tanrı anlayışının olduğu teolojide, Tanrı'nın "gücünün" zayıf bir teolojinin "olabilir"ine, olayın "belki"sine dönüştürüldüğü bir durum söz konusudur ve bizim tarafımızdan bir güç gösterisi gerektirir (Caputo 2016b: 115). Bu nedenle Caputo'ya göre büyük bir öteki yoktur ve onun bizi kurtaracağına dair garantimiz olmamalıdır. Bu tür kabuller, sorumluluğumuzdan vazgeçmek anlamına gelecektir. Derrida'nın ifade ettiği gibi uyulacak bir kural aramak sorumsuzluğun zirvesidir. (Caputo 2022b: 177). Oysa Caputo'ya göre insanın sorumluluğu üstlenmesi gerekir Kendisi de bu bağlamda "sorumluluğu" olduğunu, bu sorumluluğun ise sadece Tanrı'nın adı hakkında spekülasyon yapmak değil, adaleti gerçekleştirmek olduğunu ifade eder. Bu sorumluluk, Tanrı çağırdığında, cevap vermemizle mümkündür. Örneğin adalet talebi geldiğinde, "işte buradayım!" diyebilmek gerekir. Çünkü Tanrı çağırıyor ve biz çağrıya karşı duyarlı ve de sorumlu olmalıyız (Caputo 2001a: 28). Burada Levinas'ın sözünü hatırlatır bize Caputo; "Tanrı'nın bizim görüşümüzden çekilmesi her zaman bir adalet meselesidir" (Caputo 2001a: 137). Bu da Tanrı'nın zayıf bir güce dönüşerek insanın sorumluluğun yükünü yüklenmesi ve eyleme geçmesi anlamında önemli bir noktaya işaret eder.

Caputo Tanrı'dan ziyade insana yüklenen bu sorumluluk durumunu, Derrida'nın hayalet metaforundan hareketle kutsal bir hayalet olan Tanrı ile de

ilişkili olarak ele alır (Caputo 2022a: 1-2). Tanrı'nın bir hayalet metaforu ekseninde düşünülmesi yine Tanrının zayıf bir çağrı insanınsa bu çağrıya cevap verme sorumluluğu ile ilgilidir. Caputo'nun iddiası, Tanrı'nın hayali olarak düşünülmesi gerektiğidir; "Tanrı" hayalet bir etkidir. Hayalet derken ne olan ne de olmayan ama her iki durumda da göz ardı edilemeyecek bir olguyu kasteder. Olmakla hiçlik arasında salınan bir hayalet, hemen hemen oradadır ama tam değildir. Tanrı'nın hayaletlerinden bahsetmek, modernliğin ruhu içinde "Tanrı" adını göz ardı etmek veya onunla şeytani bir mecazla alay etmek değildir der Caputo. Hayaletlerin musallat olması gibi "Tanrı" adı, musallat olduğumuz bir şeyin adıdır (Caputo 2022a: 2-3). Bu musallat olma durumu ise aslında bir ısrar durumudur. Nitekim Caputo *The Insistence of God* adlı eserinde bu meseleyi ele alarak Tanrı'nın adı, dünyayı ziyaret eden ısrarlı bir çağrının veya ricanın adıdır ve Tanrı'nın var olup olmaması, bizim bu ısrara direnmemize veya yardım etmemize bağlıdır der. Tanrı'nın ısrarı, Tanrı'nın var olmakta ısrar etmesi anlamına gelir. Tanrı ısrarlı bir iddia ya da kışkırtmadır, oysa var olma işi bize kalmıştır- burada varoluş, karşılık vermek, Tanrı adına çağrılan şeyi bir eyleme dönüştürme sorumluluğunu üstlenmek anlamına gelir. Ona göre Tanrı'nın bizim Tanrı olmamıza ihtiyacı var ve bizim de insan olmamız için Tanrı'ya ihtiyacımız var. Tanrı bizim çağrıya verdiğimiz cevapta varolur; yani eylemlerimiz, Tanrı'nın adının dünyada sahip olduğu "etkileri" oluşturur. Ancak Caputo'ya göre bu tür ifadelere herhangi bir metafizik yük yüklememeye veya kendimizi Tanrı ile karıştırmamaya çok dikkat etmeliyiz. O bu açıdan metafiziğin tuzaklarından kaçınmaya çalışan bir teopoetik oluşturmaya çalışır (Caputo 2013: 25-27). Teopoetik, radikal bir apofatik söylemdir, her şey gücü yeten teistik bir süper varlığın-zeminin ölümünden sonra gelen "zayıf" bir teolojidir. Bu ise artık her şeye gücü yeten bir varlığın değil, olabileceklerin teolojisidir, bir olay teolojisidir (Caputo 2022a: 37). Caputo dünyaya sonsuz enerji sağlayan büyük bir teolojik jeneratörü tanımlayan güçlü bir teoloji üretmek yerine, kıvılcımların her yöne fırlatıldığı, kısaca "kutsal anarşi" olarak tanımlanabilecek bir alan ürettiğini ifade etmektedir; "Benim fikrim, Tanrı'yı dünyaya güç sağlayan

muazzam bir ontolojik güç hattı olarak düşünmeyi bırakmak, bunun yerine böyle bir gücü kısa devre yapan ve dünyaya güçten farklı bir provokasyon sağlayan bir şey olarak düşünmektir" (Caputo 2006: 28-29).

Derrida'nın görüşlerinden hareketle din ve Tanrı anlayışını inşa eden Caputo'ya göre Derridacı yapısöküm dini anlamak için önemli bir işlev görür (Caputo 2003: 36). Bu açıdan metafiziğin ya da ontoteolojinin yapısöküme uğratılmasının Tanrı'ya veya kutsallara karşı olan bir saldırı olmayıp bilakis teologlar için iyi bir başlangıç noktası olduğunu vurgular. Hatta daha da ilginç bir şekilde, eğer yapısökümü din için yeniden işlevsel hale getirmek istiyorsanız işe Tanrının zayıflığı ile başlamalısınız der (Caputo 2011: 93). Zira Caputo'ya göre yapısöküm bir inançtır, gelecek olana yönelik bir inanç, gelmekte olana bir umut, her zaman biraz kör olduğumuzu ve inanmamız gerektiğini söyleyen bir inançtır (Caputo 1997b: 18). Zaten inanç da bilmemenin tutkusudur (Caputo 1997b: 311). Derrida'nın yapısökümü "imkansızın deneyimi" olduğunu ifade etmesinden hareketle Caputo da bunu din olmadan din hakkında veya Tanrı denilen bir varlıktan değil, "Tanrının adı"yla anılanlardan (olup bitenlerden) bahsetmek için önemli bir başlangıç noktası olarak görür (Caputo 2020: 144). Bu nedenle inanca yer açmak için metafizik nesnelciliği zayıflatmayı gerekli buldum der. Zira 20 yy. da dilsel dönüş ve hermenötik dönüş aslında indirgemeciliğe kapıyı göstermiş ve dinsel söylemin ve dini inancın özgürleşmesini mümkün kılmıştır (Caputo 2007a: 73). Artık her zamankinden daha fazla inanca ihtiyacımız var diyen Caputo postmodern inancı yani geleceğin mutlaka daha iyi olduğuna dair inancı öne çıkarmakta ve insanı riske atan radikal bir inancı kastetmektedir (Caputo 2022b: 223-224).

Caputo'nun olay teolojisini biraz açıklamak gerekir. Zira olay fikri Caputo açısından teolojik amaçlar açısından kullanılsa da genel itibariyle olay felsefesi veya hakikatin olay olarak kabul edildiği postmodern durumda olay kavramı, evrensellik karşısında tarihselliğin, tümel karşısında tikelin, zorunluluk karşısında olumsuzluk, mutlaklık ifade eden önermelerden ziyade yorumun (hermenötiğin) öne çıkışı bağlamında düşünülmelidir. Zira hakikatin sabit ve donuk kavramlar ekseninde

düşünülmeyp, sabitlikten uzak bir kavram olarak olay ekseninde düşünülmesi hakikat kavrayışındaki dönüşümün tarihsel serüvenini de göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında Caputo da hakikati bir olay olarak ele almaktadır. Hakikat olan değil (gerçek) olmaya çabalayan şeydir. O, Derridadaki gelecek vurgusunun hakikati anlamamız ve onun olay olarak sürekli olmaya çabalayan bir şey olarak anlaşılmasının önemli olduğunu söyler (Caputo 2016c: 52-53 ve 68-69). Olay hermenötik bir düzene aittir. Olay öngörülemeyen programlanamayan beklenti ufkumuzu parçalayan bizi şaşırtan bir şeyin gelişidir. Bu açıdan olay öngörülebilir bir geleceğe değil mutlak geleceğe, geleceğinizi göremediğimiz bir geleceğe aittir (Caputo 2016b: 109-110). Hakikatin içinde olmak demek, gelmekte olanı öngörülemez olanı, gelecek gerçeğini memnuniyetle karşılamak demektir. (Caputo 2022b: 81) Buradaki vurgu hakikatin her zaman bir süreç olduğu, ileri doğru bir tekrar olduğu ve böylelikle hakikatin, geleceği destekleyen koşullar altında geliştiği fikrini benimser. Başka bir deyişle hakikat algısı, tam olarak açık uçluluğa ve değişime hazır olmaktan meydana gelir.

Caputo, olaya ilişkin teolojisinin Tanrı'nın ölümünü kastetmese de en azından Tanrı'nın adının ölümünü ilan eder. Zira burada Tanrı'nın adının olumsuzluğu-tarihselliğini kabul eder. Tanrı ismi ne kadar prestijli olursa olsun tarihsel bir ad olarak kalır, bu açıdan da olumsuz bir oluşum ve anlam birliği olarak görülür (Caputo 2007a: 70). Tanrının adı bir yerlerdeki bir varlığın adı değil imkansızın ihtimalinin adıdır. Caputo bunu şu şekilde ifade eder; "Tanrı'nın adı imkânsızın imkânının adıdır dediğimde, aklımda tamamen hermenötik bir mesele var, imkansızın imkânı, beklentinin ufkunu paramparça eden olay demektir" (Caputo 2016b: 111). Bu anlamda hakikat anlayışı onun Tanrı kavrayışı ile yakından ilişkilidir. Zira hakikat doğru olmaya çalışma süreci ise o halde demokrasinin hakikati sürekli demokratikleşmeye çalışmak olurken, dinin hakikati ise en çok değer verdiğimiz şeyleri tutkuyla aramak olacaktır (Caputo 2022b: 53).

Caputo'ya göre dini yaşam duygusu, hepimizin sahip olduğu bir geleceğe sahip olmakla bağlantılıdır. Bu nedenle, pazar sabahı kiliseye giden "dindar

insanları" dindar olmayan insanlardan, evde oturup The Sunday New York Times'ı okuyanlardan ayırmak yerine, insanların içindeki dindarlıktan bahsetmeyi öne çıkarır. Dindar insanı Tanrı'yı seven olarak tanımlar, Tanrıyı sevmek ise bir şeyi koşulsuz ve derinden sevmek demektir⁷ (Caputo 2001a: 6-9). Tanrı sevgisi burada başka bir problemin açığa çıktığı yerdir. Zira Caputo'nun çalışmalarında Augustinus'a atıfla sık sık kullandığı "Tanrıyı sevdiğimde neyi severim" ifadesi önemlidir. Caputo'ya göre Tanrımı sevdiğimde neyi sevdiğimi bilmiyorum. Çünkü bu bir bilme meselesi değildir. Bu bir anlamda Tanrı'nın adının özel bir isme veya varlığa indirgenmeme meselesi ile de yakından ilişkilidir. Bu nedenle Caputo imanının her zaman inançsızlıkla iç içe olduğunu ifade ederek Yeni Ahit'teki bir duaya atıfla şöyle der: "Tanrım, inanıyorum, inançsızlığıma yardım et" çünkü benim inancım, inançsızlıktan ayrı tutulamaz; inançsızlıkla birlikte oluşturulur, bu nedenle inanç bilgi değil, inançtır" (Caputo 2001a: 33-34). Caputo'ya göre imanın gözüyle görmek, tam olarak görmediğimiz şeye iman etmektir. İnanmak körlüğe bağlıdır ve gözden irak olanı arzulamakla ilgilidir (Caputo 1997b: 311-312). Bu açıdan Tanrı sorunu bir kanıtlama meselesi ile ilişkili olarak ele alınmasının da yanlışlığından bahseder; "Tanrının akıl mahkemesinin huzuruna çıkarılarak ontolojik belgelerini göstermesi istenmiştir. Böyle bir durumda kanıtın geçerli olduğu sonucuna varsanız bile, Tanrı zaten ölüdür, çünkü kanıtladığınızı veya çürüttüğünüzü düşündüğünüz her şey, dua ve ayinlerde deneyimlenen Tanrı değil, felsefi bir puttur"⁸ (Caputo 2001a: 46). Oysa inanç, yalnızca imkânsız görüneni, şu anda göremediği şeyi özlediği zaman inançtır. Kierkegaard'ın bize sürekli hatırlattığı gibi, karanlıkta bir sıçramadır. Gerçek inanç sadece körler içindir (Dooley 2003: xxi). Bu anlamda Caputo, güvenlik ve kesinlik ihtiyacını inançla ilişkilendirmez. Hatta şöyle der; "istediğiniz şey güvenlikse, dini

---

⁷ Sevgi kavramı burada önemlidir. Zira zayıf düşünce ile birlikte artık erk-güç olarak Tanrıya itaat zayıflayarak yerini sevgi olarak Tanrıya bırakmıştır. Burada önemli olan nokta kişinin sonsuz-tanrısal erkin safına geçerek kendi sonluluğundan kaçmaya girişmesinden ziyade risk almaya istekli olmasını göstermektedir. (Rorty vd. 2009: 58)

⁸Zayıf düşünce sadece epistemolojik-metafizik iddiaları zayıflatmakla kalmayıp aynı zamanda ontolojik ve teolojik iddiaları da zayıflatma amacı gütmektedir. Bu açıdan bakıldığında zayıf düşünce hem ateizmin güçlü metafizik gerekçelerini hem de dinin rasyonalist reddini de zayıflatmaya çalışır. (Robbins 2007: 16)

unutun ve kendinize muhafazakâr bir yatırım danışmanı bulun. Hayatın dini anlamı, mutlak gelecek dediğimiz, anlam veren, risk alan, hayatın radikal belirsizliğine ve açık uçluluğuna kendini maruz bırakmakla ilgilidir. Mutlak gelecek riskli bir iştir, bu yüzden inanç, geleceğe umut ve sevgi devreye girmelidir” (Caputo 2001a: 14-15).

Sonuç

En yüce şeylerin sevgisi ve bilgisi olarak görülen felsefenin artık en yüce şeylerin sevgisini edinmekten ziyade en yüce nedenlerin-ilkelerin bilgisini edinmeye dönüşmesi, felsefeyi metafiziksel bir karaktere bürümüştür. Felsefenin bu metafiziksel karakteri ise zaman içerisinde ortaya çıkardığı sorunlar nedeniyle eleştiriye açılmış ve böylesi bir düşünme biçiminden neşet eden hakikat iddiaları reddedilmiştir. Daha açık bir ifadeyle varlığa dair genelleyici mutlaklık ifade eden bilgi iddialarının sadece epistemolojik olarak tutarsız oluşu değil aynı zamanda etik-politik olarak da otoriter bir hakikat fikrine vücut verdiğinden dolayı sorgulanmaya açılmıştır. Bunun neticesinde ise artık varlığa-yaşama dair tek yönlü ve mutlaklık ifade eden açıklamalardan ziyade bir yorum çokluğu içerisinde ele alınması felsefi düşünceyi farklı bir zemine taşımıştır. Tanrı varlık hakikat gibi en güçlü temeller olarak görülen kavramların, yorum lehine zayıflatılması bu anlamda önemli bir perspektif değişikliğine işaret eder. Kuşkusuz düşüncenin geldiği nokta itibarıyla artık keskin ve radikal bir biçimde bir bilgi iddiasının savunulamayacağı ortadadır. Buna paralel olarak mutlak bilgi iddialarına dayalı otoriter bir toplum ve politik hakikatin de savunulamayacağı ve sorgulanmaya açılacağı da kuşkusuzdur. Bu açıdan güçlü bilgi iddialarının ve güçlü temellerin zayıflatılmasının hem farklı seslerin bir arada olmasına imkân tanıyan yorum çokluğu ve çeşitliliği hem de buna dayalı olarak etik-politik meselelerde özgürlükçü bir toplumun ortaya çıkışına zemin hazırladığı, baskılanan farklılıklar için bir özgürleşme imkânı sunduğu açıktır. Nitekim bu imkanlardan dolayı artık felsefi düşüncenin varlığın ve bilginin mutlak temelini veya ilkelerini araştıran soyut bir disiplin olarak anlaşılmasından ziyade bu temellerin zayıflatılmasına paralel olarak felsefi düşüncenin statüsünün *zayıf*

düşünce olarak devam etmesinin gerekliliği de aşıkardır. Bir yandan güçlü epistemoloji ve ontolojilerin hem düşünsel hem de pratik anlamda otoriter bir duruma sebebiyet vermesi hem de yine böylesi güçlü temellerin din alanında öne çıkışı, dogmatik iddiaların ortaya çıkardığı şiddeti bertaraf etme amacı taşımanın yanısıra söz konusu güçlü temellerden-ontolojilerden bir anlamda özgürleşerek yaşamın sorumluluğunu üstlenmesi anlamında kişinin kendisini geleceğin ve yorumların açık uçlu dünyasına açan bir yöne de işaret etmektedir. Burada mutlak hakikatlerin ya da Lyotard'ın ifadesiyle üstanlatıların olmadığı bir durumda kendi özgürlüğümüzü mesele edinerek, risk ve sorumluluğu üstlenerek aktif bir duruma geçiş söz konusudur. Yani belli bir hakikatin – bir bilgi iddiasının – bir ideolojinin veya bir üstanlatının güvenli zemininde ve konforunda *hakikat budur, gerçek budur* gibi söylemlerden ziyade bunların olumsal bir zeminde düşünülmesi önemlidir. Bütün bunlar düşüncenin zayıfladığını ancak bu zayıflığın bir gücün zayıflamasından ziyade bir çokluk ve çeşitlilik imkânı olarak düşünülmesine işaret eder.

Kuşkusuz Batı metafiziksel düşünce geleneğinin eleştirildiği ve aklın-bilginin ihtişamlı alanından kovulan dinin geri dönüşü gibi olguların kutsandığı yeni düşünce atmosferinin belli oranda bir sempati yarattığı aşıkardır. Bununla birlikte böylesi çokluk ve çeşitliliğe dayalı bir durumun belli bir dini inancı ve pozisyonu kabul edenler tarafından benimsenmesinin teorik sonuçları teolojideki yansımaları itibariyle değerlendirilmeye ihtiyaç duyacaktır. Zira böylesi bir kabulün Tanrı, ahlak değer gibi güçlü kavramlar itibariyle zayıf düşünceye yönelik ilkesel ve teorik alımlamanın nasıllığı konusunda soru ve sorunlara açıktır. Güçlü ontolojik temellerin yıkılmasının her ne kadar görünürde özgürleşme, farklılıkların bir kabulü olarak değerlendirilmesi, dinin geri dönüşünün kabulünü içerse de böylesi bir dönüşün mahiyetini de sorgulamak gerekir. Zira postmodern farkındalık ile birlikte ortaya çıkan teolojideki yeni kavrayışlar temellerin nasıl dönüştürüldüğünü de göstermektedir. Son bölümde de görüleceği üzere Tanrı kavramının en yüce ve en kudretli varlık olarak görülmesinden ziyade varlığın ve bilginin zayıflamasına

paralel olarak onun da zayıf bir çağrı olarak nitelendirilmesinin önünü açmıştır. Kuşkusuz böylesi bir teoloji anlayışının insanın sorumluluğunu öne çıkaran ve dinin performatif yönüne vurgu yapan karakteriyle önemli ve reddedilemez bir yöne sahip olduğu da açıktır. Ancak böylesi bir teorik perspektifin sorgulanmaksızın kabulü yeni sorunlara gebe olma ihtimalini de taşımaktadır. Dolayısıyla her ne kadar baskılanan farklılıkların yeniden kutsanması kapsamında bu durum olumlu bir kabul gibi gözüküyorsa da sonuçları itibariyle böylesi bir toptan kabulün benimsenmesi noktasında bir ihtiyat kaydının konulması da mümkün görünmektedir. Bu yönüyle zayıf düşüncenin önemi otoriter hakikat iddialarının şiddetini sınırlamanın yanısıra sorun teşkil edebilecek yönleri itibariyle incelenmeye ve analize ihtiyaç duymaktadır ve çalışma da bu sorunların ele alınması için bir kapı aralama niyetindedir.

An Analysis of Weak Thought and Its Domain

Summary

Sema CEVİRİCİ ATILLA

Res. Assist. Dr.

Pamukkale University, Faculty of Theology, Programme In Philosophy And Religious Studies, Denizli, TR.

ORCID: 0000-0002-9442-3375

cevircisema@gmail.com

Introduction

Truth has been thought of as an act of knowing within the framework of a theory of reciprocity established between being and thought. Such knowing has been criticized by contemporary thinkers on the grounds that there cannot be a complete reciprocity between being and thought and that this relationship cannot be separated from power relations. It is possible to say that this criticism has become radical and has ultimately led to the weakening of thought and philosophy. The fact that strong foundations such as Being, Truth, and God are now thought of in relation to the idea of weakness has brought the interpretive aspect of philosophical thought to the forefront rather than its demonstrative aspect. This orientation towards interpretation brings to the agenda a matter of justice and liberation that prevents philosophical thought from being frozen around fixed truths and highlights the weak (oppressed differences) in favor of strong structures in ethical-political issues. When it comes to theology, instead of putting the responsibility against injustice and evil on a great other (God), there is a situation that gives responsibility to man. Here, when the idea of weak thought is considered in the context of both the continuation of strong epistemological foundations, the exposure of the pressure and authority on the weak and the ethical-political differences, and the imposition of responsibility on humans rather than on God, who is thought of as an absolute power, it can be said that it emerged as a result of a concern. In addition, while the idea of weak thought targets the authoritarian and oppressive aspect embodied by the idea of modern certainty, on the other hand, when considered in the context of weak theology, it also aims to restrain the violence stemming from the absoluteness here, with the weakening of the dogmatic aspects of religions expressing certainty and absoluteness (Caputo 2007a: 73-74). Therefore, with the titles of weak epistemology, weak ontology and weak theology, it has been claimed that strong epistemological claims in the field of thought-philosophy have now been opened to criticism and questioning, truth claims have been weakened in favor of interpretation, and therefore the status of philosophical thought should now continue as weak thought, and this idea

has found its clearest expression with the Italian thinker Gianni Vattimo. The idea of weakness, which is the central theme of our study, will initially start from a concept put forward by Gianni Vattimo as weak thought, but from a broader perspective, it aims to show how the concept of weak thought has an impact on issues related to epistemology, ontology and theology, and to analyze the problems it raises and the opportunities it offers.

a- Weak Epistemology

Weak epistemology points to the disclosure that things are absolutely unknowable and the prominence of the plurality of interpretations based on weak thought rather than knowledge based on strong foundations, and a situation where there can be no hierarchy of dominance among interpretations. The fundamental issue regarding weak epistemology is that truth is no longer an evidential discourse, and that claims of definite knowledge about being are no longer in a reciprocal relationship between thought and being or between subject and object. The aspect of such a reciprocity assumption, which is no longer just a matter of epistemological consistency and certainty, but rather leads to a policy of violence that gives rise to ethical and political problems, is also seriously emphasized (Snyder 1999: 14). Because the claim that reason will know being as it is has paved the way for ontological and ethical-political dispositions about being, both epistemologically and with the power it derives from this epistemological competence (Cevirici 2020: 212). However, the revelation that such a claim of reciprocity between thought and being is not independent of power relations within a thought where contingency, historicity, contextuality and becoming are taken into account has led to the weakening and criticism of the claims on ethical-political issues based on the thought in question. Indeed, after these criticisms, weak thought could be in question and as a result, not only the epistemological foundations but also the foundations of ontology and theology that were considered strong were weakened in favor of interpretation. The point we need to draw attention to here regarding the concept of weak stems from the fact that thought does not consider truth as a matter of epistemic certainty rather than the weakness of thought.

The criticisms directed towards the definitive knowledge claims of metaphysical thought have led to the experience of unlimited interpretability, which has caused the weakening of the convincing power of reality. Within this unlimited interpretation, according to Vattimo, philosophy should both accept the interpretive nature of the concept of truth in terms of understanding existence and accept its own intellectual status as weak thought (Zabala 2007: 14). Vattimo, who continues Nietzsche's philosophical legacy with the statement that *there are no facts, only interpretations*, argues on this basis that humanity had a responsibility towards God before the Enlightenment and towards reason during the Enlightenment, but that neither the age of belief nor the age of reason has benefited people and led them astray, and that humanity has now entered the age of interpretation (Zabala 2009: 12-13). The central theme in weak thought is also interpretation and historical emphasis, and it is attempted to show that the dominant forms and truth claims in the Western metaphysical tradition are only interpretations (Snyder 1999: 24). In other words, when knowing something or claiming knowledge about it, a perspective is chosen. In Vattimo's words, "there is no experience of truth that is not interpretative, I do not know

anything that does not concern me. If it concerns me, it is obvious that I do not look at it indifferently" (Vattimo 2007b: 27-28) .

The fact that truth is not absolute, fixed and universal, but on the contrary interpretable, is seen as a weakening of the metaphysical conception of existence and truth. At the end of metaphysics, the aim of philosophical thought is no longer to establish contact with a reality that exists independently of the human, but *Bildung*, that is, the continuous formation of the person. The conclusion that emerges from this is this; if human existence is historical, then it is not possible to reach reality in its entirety, such an attempt is doomed to failure (Zabala 2009: 12-13). Therefore, truth no longer consists of the correspondence between propositions and things. (Vattimo, 2009: 53) According to Vattimo, it is necessary to open the door to a non-metaphysical understanding of truth by addressing truth not on the axis of the scientific knowledge model but on the axis of interpretation in accordance with hermeneutics. (Vattimo 1999: 69). In this sense, weak thought refers to the weakening of being by addressing contemporary philosophy in relation to a practice of interpretation (hermeneutics) rather than its old obsession with the metaphysics of truth (Robbins 2007: 16). In weak thought, rather than questions based on epistemology and ontology such as what is being and how do we reach its definitive knowledge, the question of "what does Being mean in our real life today?" occupies a more central place. Because, according to Vattimo, when we formulate the question in this way, we do not aim for a definition of objects, but a cultural, political and philosophical project for the future (Zabala 2007b: 18).

In weak thought, after the criticisms towards metaphysics, the importance of man pursuing new goals and passions and searching for ways to do so is emphasized, and instead of searching for an eternal truth, there is a reorientation of humanity towards an interpretation of its own history. According to Vattimo, this is a possibility of liberation (Snyder 1999: 23-24). Here, rather than focusing on the negative connotation in the word weak, it is also important to evaluate such a thought as a possibility of liberation. Because weak thought is a strong theory of weakness that succeeds not by imposing the objective world of the philosopher, but rather by weakening its structures. In other words, weak thought should not be interpreted as an opposite of strong thought or as the result of a discovery, but rather, according to Vattimo, it should be understood as an awareness of our postmodern condition (Vattimo and Zabala 2012: 137). In fact, according to Vattimo, postmodernity should not be seen as a radical "break" from modernity, because according to him, postmodernism is a new attitude towards the modern. A thought that overcomes the mistakes of modernity or goes beyond it is not possible. Therefore, what needs to be done is to establish a critical relationship with it by using the existing system. Indeed, according to Vattimo, this is what is important. In other words, although the thing called postmodernity tries to destroy modernity in one sense, on the other hand, it extends its life by relying on its philosophical system (Snyder 1999: 19). In order to explain this new attitude towards modernity philosophically, Vattimo uses the concepts of *verwindung* and *überwindung*, inspired by Heidegger. The relationship between the modern and the postmodern should not be perceived as a power-laden "overcoming" (*überwindung*) relationship, but as a softer (weaker) relationship of turning to new "purposes" (*verwindung*)" (Zabala 2007b: 14-15).

Another important issue here should be about the advantages and disadvantages of the

situation after the criticism of metaphysics, that is, after the destruction of the highest and absolute foundations. According to Vattimo, the emergence of nihilism should not be seen as a negative situation. With nihilism, we can think of the destruction of the foundations that we thought were the highest and unshakable as having the character of a liberation in which we gain the opportunity to choose. According to Vattimo, what brings freedom is not knowing the absolute truth, but on the contrary, the dissolution of the foundations that can be the basis for this truth (Vattimo 2004: xxvi). With such liberation, the task of philosophy can no longer be a logic of proof and a connection with the history of truth. Vattimo himself believes in this view; according to him, philosophy can only continue in relation to "weak thought". The fact that philosophy continues as weak thought also imposes this task on hermeneutics (Risser 2007: 184-186). Weak thinking is not a weakness of thinking; but thinking has become weak because it is no longer demonstrative but didactic (Zabala 2007b: 19). Here we can say that philosophy has been transformed into a hermeneutic discipline. So how does such a hermeneutics have ethical-political reflections beyond epistemological issues? In other words, does hermeneutics have a political agenda? At this point, we move on to the second part of our study.

b- Weak Ontology

When it comes to ethical-political issues, two types of ontology ideas come to the fore; strong ontology and weak ontology. Strong ontology is an ontology that claims to show what human nature is, the nature of the world, or what the existence of God means to human beings. Indeed, here, ethical-political life and issues gain its understanding of what is right and wrong by reference to this external source/foundation. The validity of this foundation is accepted as immutable and universal, and the problem of transition from these ontological truths to ethical-political truths is relatively open. Strong ontologies contain too much "metaphysics" in this sense. Weak ontologies, on the other hand, lack such solid and unshakable foundations. There are two important aspects in weak ontologies in this respect. First, it accepts the idea that all basic conceptualizations of the self, the other, and the world are debatable and contingent. Second, there is a sense that such conceptualizations are nevertheless necessary or inevitable for an ethical and political life. In this respect, it demands a positive gesture from us in terms of building foundations, but it prevents us from doing this in a traditional way as in the first one (White, 2000: 6-8).

Therefore, in a situation where metaphysical foundations are weakened together with weak thought, it will be difficult to start from strong metaphysical assumptions regarding ethical-political issues. Here, considering the structure of weak thought that emphasizes hermeneutics, the emphasized point is a criticism and objection towards authoritarian truth theories. The aim here is to emphasize a weakening ontology that reduces the weight of objective structures and the intensity of dogmatism. In this context, the aim of philosophical thought is now to call people to return to their own historicity, not to the eternal and eternal, absolute (Zabala 2009: 19-20). Perhaps the point that needs to be expressed here is this; in a post-metaphysical age, the aim of philosophical thought or intellectual activity is no longer to reach knowledge of the truth, but to have a conversation in which every argument has the right to reach agreement without appealing to any authority (Zabala 2009: 21). Therefore, if we accept

the nihilistic fate of our age and face the fact that we cannot trust any ultimate foundation, then the legitimacy grounds of all kinds of judgments and actions that involve violence against others will also disappear (Vattimo 2004: 47-48). Thus, we can say that a weak ontology, or rather an ontology related to the weakening of Being that will be considered as a foundation, will open the door to a more open-to-interpretation, liberal, tolerant and democratic society instead of an authoritarian and totalitarian society and will provide philosophical reasons for this. (Vattimo 2004: 19) Because, according to Vattimo, the greatest moments of violence in history have always been legitimized by metaphysical structures and absolute truths. However, according to him, weak thought will help us understand that true respect for human dignity is not respect for natural or religious metaphysical essences, but respect for individual freedom (Zabala 2007b: 33).

At this point, we can say that weak thought and hermeneutics accordingly have a political and ideological justification (Zabala 2007b: 12-13). In his study *Hermeneutic Communism*, Vattimo states that hermeneutic weak thought is a thought about those who are not satisfied with the established principles imposed on the weak and who demand different rights, that is, different interpretations (Vattimo and Zabala 2012: 146-147). As Rorty succinctly puts it, "hermeneutic attitude is in the intellectual world what democracy is in the political world." In a sense, this expresses respect towards the weak, minorities and differences that are seen as the waste of metaphysical realism. Therefore, weak thought not only transcends metaphysical thought but also supports the weak, who constitute the majority of the population worldwide. As a matter of fact, Vattimo says the following on this subject; "Metaphysics, or the definitional policies that evoke it, are the philosophy of the winners who want to keep the world as it is, while the weak thought of hermeneutics becomes the thought of the weak in search of an alternative." However, Vattimo does not claim that communism can be translated into a specific philosophical stance, nor that hermeneutics can be translated into a political position. In fact, for Vattimo, what brings hermeneutics and communism together is the elimination of metaphysics. While communism mobilizes resistance to the unequal situations created by capitalism, hermeneutics seeks a liberation in the plurality of interpretations by pointing to the interpretative nature of truth and revealing the authoritarian and oppressive aspect of metaphysical thought.

Vattimo states that in the age of weak thought, we should no longer focus on comprehensive explanation systems and global liberating projects. Because there are violent impositions of grand solutions. The most fundamental issue here is not the belief that objectivism is false, fallible and unfounded, but on the contrary, it has an unjust aspect, in other words, one that attacks ethics, freedom and democracy. Herbert Marcuse expressed this as follows: "The total subordination of reason to metaphysical reality prepares the ground for racist ideology. Therefore, they say; in order to distance ourselves from the "peaceful" neutrality of metaphysics, we must abandon, discard or invalidate the truth: the end of truth is the beginning of democracy. Therefore, another fundamental emphasis in weak thought is the close relationship established between truth and violence. According to Vattimo, if the claims of truth are the own claims of political power and serve no purpose other than silencing the interlocutor, then truth and violence can replace each other and violence can become the political meaning of

truth (Vattimo and Zabala 2012: 31-41).

As a result, it is possible to see how a foundational-absolutist understanding of being and truth does not remain only on the intellectual ground, but how all of these have a significant effect on our way of understanding ethics, law and politics. So, in such an atmosphere, that is, after the absolute foundations are now stated to be contingent, or after the death of God, is the collapse of the most reliable and supreme foundation a beginning of responsibility for man? Is it a promise of liberation? What will it mean for man to assume responsibility and risk, both intellectually and ethically-politically, in a place where there is no reliable foundation? At this point, we can move on to issues related to weak theology.

c- Weak Theology

The field where weak thought has a significant impact is theology. Weak thought is thinking without metaphysical support. This lack of support means that the power of metaphysical thought has faded and thinking has left itself to interpretation. In this context, weak theology tries to talk about God without any divine guarantee, without supports such as reason and revelation. (Caputo 2016b: 108) Because God is no longer considered as the inert foundation of history, such an understanding of God is no longer seen among the purposes of knowledge. With weak thought, the relationship between God and man is no longer about power and strength, but has become a relationship in which God has transferred all his power and responsibility to man (Zabala 2009: 11 and 23-24). Thus, God, as a weak being, cannot intervene in the evils in the world, but he places this responsibility on man. In this sense, the term weak theology was first introduced by John D. Caputo. Caputo states that he did not express the concept of weak by being inspired by Vattimo's concept of weak thought, but rather that Derrida used it based on the weak power of the messiah, referring to Benjamin (Caputo 2016b: 108) and says; "The decisive source of my defense of the word weak is Derrida; in fact, this is where my idea of weak theology begins. When analyzing what he calls "the unconditional without sovereignty," Derrida refers to something that makes an unconditional claim on us but does not have the sovereign power to support it, something that is binding but does not have the power to bind us to it. Derrida's definition of the unconditional as "weak power" is also important at this point" (Caputo 2016a: 54-55). Starting from this point, Caputo says that the name of God should now be thought of as the name of an event rather than a powerful being, a call rather than a cause, a provocation or a promise rather than a presence, and in this sense, he thinks of God in terms of weakness rather than absolute power. In other words, what Derrida calls the unconditional without sovereignty is rethought within the framework of the concept of God and is thought of as a being that has no sovereignty but makes an unconditional call. In other words, God no longer refers to an omnipotent Being but to a weak Being and to its unconditional call (Caputo 2006: 28).

According to Caputo, religion means to bring God into being in the world. In a sense, this is to make the world what God wants through our actions and the responsibilities we will take. This is related to the issue of God's weakness. Because God is an unconditional call that has no sovereignty over us, he demands, calls us but has no power to force us and therefore is weak (Caputo 2007a: 64-65). What Caputo is trying to do is to offer a theology of weakness instead of a strong theology, which combines God's weakness

with the ethical responsibility-obligation to serve the poor and the needy (Robbins 2007: 15-16). Saying that existence is our responsibility, Caputo expresses that the weakening of God imposes important responsibilities on man. Truth is not a matter of what but a matter of how, what is important is not what you believe but how you believe (Caputo 2022b: 146-147). Therefore, according to Caputo, religion is not a set of texts that provide us with detailed information about the origin and destiny of the cosmos. Its meaning has an aspect that shows us how to exist in the world, the meaning of religion is performative (Caputo 2011: 106). He even emphasizes that God's weakness depends on us giving God strength. God's name is the name of a promise that we must fulfill. God's truth is something that we must realize. In theology where there is an omnipotent understanding of God, there is a situation where the "power" of God is transformed into the "possible" of a weak theology, the "maybe" of the event, and it requires a show of power on our part (Caputo 2016b: 115). Therefore, according to Caputo, there is no great other and we should not have a guarantee that he will save us. Such acceptances would mean giving up our responsibility. As Derrida states, looking for a rule to be followed is the peak of irresponsibility (Caputo 2022b: 177). However, according to Caputo, man must assume responsibility. In this context, he himself states that he has a "responsibility" and that this responsibility is not only to speculate about God's name, but to realize justice. This responsibility is possible by responding when God calls. For example, when a demand for justice comes, we must be able to say "Here I am!" Because God is calling and we must be sensitive to the call and responsible (Caputo 2001a: 28). Here Caputo reminds us of Levinas' words; "It is always a matter of justice when God withdraws from our view" (Caputo 2001a: 137). This points to an important point in the sense that God becomes a weak force and man takes on the burden of responsibility and takes action.

Based on Derrida's statement that deconstruction is "the experience of the impossible," Caputo also sees this as an important starting point for talking about religion without religion or about an entity called God, but about what is called "God's name" (what happens) (Caputo 2020: 144). For this reason, he says, I found it necessary to weaken metaphysical objectivism in order to make room for faith. Because the linguistic turn and hermeneutic turn in the 20th century actually showed the door to reductionism and made possible the liberation of religious discourse and religious faith (Caputo 2007a: 73). Saying that we need faith more than ever, Caputo highlights the postmodern belief, that is, the belief that the future is definitely better, and refers to a radical belief that puts people at risk (Caputo 2022b: 223-224). Here, perhaps Caputo's event theology needs to be explained a little. Because, although the idea of event is used for theological purposes by Caputo, in general, in the philosophy of event or in the postmodern situation where truth is accepted as event, the concept of event should be considered in the context of the prominence of historicity against universality, particular against universal, contingency against necessity, interpretation (hermeneutics) rather than propositions expressing absoluteness. Because the fact that truth is not thought of in the axis of fixed and frozen concepts, but in the axis of event as a concept far from stability, also shows the historical adventure of the transformation in the perception of truth. From this perspective, Caputo also considers truth as an event. Truth is not what is (real) but what strives to be. He says that Derrida's emphasis on the future is

important for us to understand truth and to understand it as something that strives to be continuous as an event (Caputo 2016c: 52-53 and 68-69). Event belongs to a hermeneutic order. Event is the arrival of something that is unpredictable, unprogrammable, shatters our horizon of expectation and surprises us. In this respect, the event does not belong to a foreseeable future but to the absolute future, a future that we cannot see. (Caputo 2016b: 109-110) Being in the truth means welcoming the unpredictable, the future reality (Caputo 2022b: 81). The emphasis here adopts the idea that truth is always a process, a repetition forward, and thus truth develops under conditions that support the future. In other words, the perception of truth consists entirely of being open-ended and ready for change.

Even if Caputo does not mean the death of God in his theology of the event, he at least declares the death of God's name. Because here he accepts the contingency-historicity of God's name. No matter how prestigious the name of God is, it remains a historical name, and from this perspective, it is seen as a contingent formation and unity of meaning (Caputo 2007a: 70). The name of God is not the name of a being somewhere, but the name of the possibility of the impossible. Caputo expresses this as follows; "When I say that the name of God is the name of the possibility of the impossible, I have in mind a completely hermeneutic issue, the possibility of the impossible, the event that shatters the horizon of expectation" (Caputo 2016b: 111). In this sense, his understanding of truth is closely related to his understanding of God. Because if truth is the process of trying to be true, then the truth of democracy will be the constant effort to democratize, while the truth of religion will be the passionate search for the things we value most (Caputo 2022b: 53).

Conclusion

In the philosophical thought adventure, knowledge claims that express generalizing absoluteness regarding existence have been opened to question not only because they are epistemologically inconsistent but also because they embody an authoritarian idea of truth in ethical-political terms. In this sense, the weakening of concepts such as God, existence, and truth, which are seen as the strongest foundations, in favor of interpretation, indicates an important change of perspective. Undoubtedly, it is obvious that a knowledge claim can no longer be defended in a sharp and radical manner, considering the point that thought has reached. In parallel with this, it is also undoubted that an authoritarian society and political truth based on absolute knowledge claims cannot be defended and will be opened to question. In this respect, it is clear that the weakening of strong knowledge claims and strong foundations paves the way for both the multiplicity and diversity of interpretations that allow different voices to come together and the emergence of a libertarian society in ethical-political issues based on this, and offers a chance for liberation for oppressed differences. Indeed, due to these possibilities, it is obvious that philosophical thought should continue to be a weak thought in parallel with the weakening of these foundations rather than understanding it as an abstract discipline that investigates the absolute foundation or principles of existence and knowledge. On the one hand, the fact that strong epistemologies and ontologies cause an authoritarian situation both in terms of thought and practice, and the prominence of such strong foundations in the field of religion, in addition to aiming to eliminate the violence caused by dogmatic claims, also points to a direction in which

the person opens himself to the open-ended world of the future and interpretations in the sense of taking responsibility for life by being freed from the strong foundations in question. All of these indicate that thought has weakened, but this weakness should be considered as a possibility of multiplicity and diversity rather than the weakening of a power.

It is obvious that the new atmosphere of thought, in which the Western metaphysical thought tradition is criticized and phenomena such as the return of religion, which was expelled from the magnificent realm of reason and knowledge, are sanctified, creates a certain level of sympathy. However, the theoretical consequences of the adoption of such a situation based on multiplicity and diversity by those who accept a certain religious belief and position will need to be evaluated in terms of their reflections in theology. Because such an acceptance is open to questions and problems about how the reception towards weak thought is in terms of strong concepts such as God and moral values. Although the destruction of strong ontological foundations is evaluated as an apparent liberation and acceptance of differences, and includes the acceptance of the return of religion, it is also necessary to question the nature of such a return. Because the new understandings in theology that emerged with postmodern awareness also show how the foundations are transformed. As will be seen in the last section, instead of seeing the concept of God as the highest and most powerful being, it has paved the way for it to be characterized as a weak call in parallel with the weakening of existence and knowledge. It is also clear that such an understanding of theology has an important and undeniable aspect with its character that emphasizes the responsibility of man and emphasizes the performative aspect of religion. However, the unquestioned acceptance of such a theoretical perspective also carries the possibility of being pregnant with new problems. Therefore, although this situation seems like a positive acceptance within the scope of the re-sanctification of oppressed differences, it also seems possible to put a cautionary note in the adoption of such a wholesale acceptance in terms of its consequences. In this respect, the importance of weak thought needs to be examined and analyzed in terms of its problematic aspects as well as limiting the violence of authoritarian truth claims, and the study intends to open a door for addressing these problems.

KAYNAKÇA | REFERENCES

Caputo, John D. (2007a). "Spectral Hermeneutics on the Weakness of God and the Theology of the Event" *After the Death of God*, (ed. Jeffrey W. Robbins), New York: Columbia University Press.

Caputo, John D. (1997a). *Deconstruction in a Nutshell; A Conversation with Jacques Derrida*, ed. John D. Caputo, New York: Fordham University Press.

Caputo, John D. (1997b). *The Prayers and Tears of Jacques Derrida; Religion without Religion*, Indiana: Indiana University Press.

Caputo, John D. (2001a). *On Religion; Thinking in Action*, New York: Routledge.

Caputo, John D. (2001b). "What Do I Love When I Love My God? Deconstruction and Radical Orthodoxy" *Questioning God*, ed. John D. Caputo, Mark Dooley ve Michael J. Scanlon, USA: Indiana University Press.

Caputo, John D. (2003). "A Game of Jacks: A Response to Derrida", *A Passion for the Impossible*, ed. Mark Dooley, USA: State University of New York Press.

Caputo, John D. (2006). *The Weakness of God; A Theology of the Event*, USA: Indiana University Press.

Caputo, John D. (2007b). "The Power of the Powerless; Dialogue with John D. Caputo", *After the Death of God*, (ed. Jeffrey W. Robbins), New York: Columbia University Press.

Caputo, John D. (2011). "The Return of Anti-Religion: From Radical Atheism to Radical Theology", *Journal for Cultural and Religious Theory*, S: 11-2 (2011). Pp.32-125

Caputo, John D. (2013). *The Insistence of God; A Theology of Perhaps*, USA: Indiana University Press.

Caputo, John D. (2016a). *The Folly of God; A Theology of the Unconditional*, USA: Polebridge Press.

Caputo, John D. (2016b). "A Short Précis of The Weakness of God and The Insistence of God" (FORUM Third series 5,2 Fall)

Caputo, John D. (2016c). *Truth*, UK: Penguin Books.

Caputo, John D. (2020). *In Search of Radical Theology; Expositions, Explorations, Exhortations*, New York: Fordham University Press.

Caputo, John D. (2022a). *Specters of God; An Anatomy of the Apophatic Imagination*, USA: Indiana University Press.

Caputo, John D. (2022b). *Hakikat; Postmodern Çağda Bilgelik Arayışı*, (çev. Recep Yılmaz), İstanbul: Kapı Yayınları.

Cevirici, Sema, (2020). *Postmodern Düşünce'de Temsil Krizi*, İstanbul: DBY Yayınları.

Dooley, Mark. (2003). "Saints and Postmodernism: Introduction", *A Passion for the Impossible*, USA: State University of New York Press.

Heidegger, Martin, (1991). *Metafizik Nedir*, (çev. Yusuf Örnek), Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Heidegger, Martin, (2020). *Hegelin Tinin Fenomenolojisi*, (çev. Kaan H. Ökten), İstanbul: Alfa Yayınları.

Nietzsche, Friedrich (2002). "Yorum Üzerine" *İnsan Bilimlerine Prolegomena*, (der. ve çev. Hüsamettin Arslan), İstanbul: Paradigma Yayınları.

René Descartes, (2015) *Meditasyonlar*, (çev. Çiğdem Dürüşken), İstanbul, Alfa Yayınları.

Risser, James (2007). "On the Continuation of Philosophy: Hermeneutics as Convalescence", *Weakening Philosophy Essays in Honour of Gianni Vattimo* (ed. Santiago Zabala), Canada: McGill-Queen's University Press.

Robbins Jeffrey W. (2007). "Introduction" *After the Death of God*, (ed. Jeffrey W. Robbins), New York: Columbia University Press.

Rorty, R., Vattimo, G. ve Zabala, S. (2009). "Diyalog: Metafizikten Sonra Dinin Geleceği Nedir?" *Dinin Geleceği*, (der. Santiago Zabala), (çev. Rahmi G. Ögdül), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Snyder, John R. (1999). "Modernliğin Sonu Hakkında", *Modernliğin Sonu*, (çev. Şehabettin Yalçın), İstanbul: İz Yayınları.

Vattimo, Gianni – Zabala, Santiago (2012). *Hermeneutik Komünizm: Heidegger'den Marks'a*, (çev. Erhan Kuçlu), İstanbul: Monokl Yayınları.

Vattimo, Gianni (2011). "İzin İzi" *Din*, (çev. Durdu Kundakçı), Ankara: Dost Yayınları.

Vattimo, Gianni, (2012). *Şeffaf Toplum*, (çev. Ümit Hüsrev Yolsal), İstanbul: Say Yayınları.

Vattimo, Gianni. (1999). *Modernliğin Sonu*, (çev. Şehabettin Yalçın), İstanbul: İz Yayınları.

Vattimo, Gianni. (2004). *Nihilism and Emancipation*, (ed. Santiago Zabala), USA: Columbia University Press.

Vattimo, Gianni. (2007a). "A Prayer for Silence", *After the Death of God*, (ed. Jeffrey W. Robbins), New York: Columbia University Press.

Vattimo, Gianni. (2007b) "Toward a Nonreligious Christianity" *After the Death of God*, (ed. Jeffrey W. Robbins), New York: Columbia University Press.

Vattimo, Gianni. (2009). "Yorum Çağı" *Dinin Geleceği*, (der. Santiago Zabala), (çev. Rahmi G. Ögdül), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

White, Stephen K. (2000). *Sustaining Affirmation; The Strengths of Weak Ontology in Political Theory*, USA: Princenton University Press.

Zabala, Santiago (2007a). "Pharmakon's of Onto-theology", *Weakening Philosophy Essays in Honour of Gianni Vattimo* (ed. Santiago Zabala), Canada: McGill-Queen's University Press.

Zabala, Santiago (2009). "Giriş: Teistleri ve Ateistleri Olmayan Bir Din" *Dinin Geleceği*, (der. Santiago Zabala), (çev. Rahmi G. Ögdül), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Zabala, Santiago, (2007b). "Introduction: Gianni Vattimo and Weak Philosophy", *Weakening Philosophy Essays in Honour of Gianni Vattimo* (ed. Santiago Zabala), Canada: McGill-Queen's University Press.